הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר טהרה

כסף משנה על משנה תורה, הלכות מקואות

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות מקואות

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-מקואות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ה 6
הלכה ו 6
הלכה ז 7
הלכה ח 7
הלכה ט 7
הלכה י 8
הלכה יא 8
הלכה יב 10
פרק ב 10
הלכה א 10
הלכה ב 11
הלכה ג 11
הלכה ד 11
הלכה ה 11
הלכה ו 12
הלכה ז 12
הלכה ח 12
הלכה ט 12
הלכה י 12
הלכה יא 12
הלכה יב 12
הלכה יג 12
הלכה יד 13
הלכה טו 13
הלכה טז 13
הלכה יז 14
הלכה יח 15
הלכה יט 15
הלכה כ 15
הלכה כא 18
הלכה כב 18
הלכה כג 19
פרק ג 20
הלכה ג 20
הלכה ד 20
הלכה ה 20
הלכה ו 20
הלכה ז 20
הלכה ט 20
הלכה י 20
הלכה טו 20
הלכה טז 21
הלכה יז 21
הלכה יח 21
הלכה יט 21
הלכה כ 22
הלכה כא 22
הלכה כד 22
הלכה כה 22
הלכה כו 23
פרק ד 23
הלכה ב 23
הלכה ג 23
הלכה ד 24
הלכה ו 28
הלכה ז 28
הלכה ח 29

הלכה י 29
פרק ה 32
הלכה א 32
הלכה ב 33
הלכה ג 33
הלכה ד 33
הלכה ה 33
הלכה ו 33
הלכה ז 34
הלכה ח 34
הלכה ט 35
פרק ו 36
הלכה א 36
הלכה ב 36
הלכה ג 37
הלכה ד 38
הלכה ו 41
הלכה ז 41
הלכה ח 41
הלכה ט 42
הלכה י 42
הלכה יא 42
הלכה יב 42
הלכה יד 43
פרק ז 43
הלכה א 43
הלכה ד 43
הלכה ו 44
הלכה ז 44
הלכה ח 44
הלכה ט 44
הלכה יא 44
הלכה יב 44
פרק ח 45
הלכה א 45
הלכה ב 45
הלכה ג 45
הלכה ד 45
הלכה ה 45
הלכה ו 45
הלכה ז 45
הלכה ח 46
הלכה ט 46
הלכה י 46
הלכה יא 47
הלכה יב 47
הלכה יג 47
פרק ט 47
הלכה א 47
הלכה ב 48
הלכה ד 48
הלכה ח 48
הלכה ט 49
הלכה י 49
הלכה יא 49
הלכה יב 50
הלכה יג 52
הלכה יד 53
הלכה טו 53
הלכה טז 53
הלכה יז 53
הלכה יח 53
פרק י 55
הלכה ב 55

הלכה ד 55
הלכה ה 55
הלכה ו 55
הלכה ז 56
פרק יא 56
הלכה א 56
הלכה ב 56
הלכה ה 56
הלכה ו 57
הלכה ז 57
הלכה ח 58
הלכה ט 59
הלכה י 59
הלכה יא 59

פרק א

הלכה א
כל הטמאים בין אדם וכו' אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע:

הלכה ב
כל מקום שנאמר בתורה וכו' וזה שנאמר בזב וידיו לא שטף במים וכו'. בת"כ:

הלכה ג
כל הכלים שנטמאו וכו' חוץ מכלי חרס. פרק ר"ע עלה פ"ד.
ומ"ש וכלי זכוכית. פ"ק דשבת עלה ט"ו.
ומ"ש אפילו חיברו בקרקע וכו'. תוספתא דכלים פרק ששי:

הלכה ד
המפץ אינו בכלל הכלים המקבלים וכו'. פרק ר"ע עלה פ"ד ובעירובין ק"ד ופירש"י דטעמא דלית ליה טהרה במקוה משום דכי כתיבא בפרשת שרצים ובפרשת מדין כתיבא והנך כלים דכתיבי התם ילפינן להו טבילה אבל פשוטי כלי עץ שלא נכתבו שם לענין טומאה לא ילפינן להו טבילה ולית להו טהרה במקוה דהא לא כתיבא בהו כי היכי דאוכל ומשקה אין להם טהרה במקוה לפי שלא למדנו להם טבילה בתורה עכ"ל וכן כתב רבינו לקמן בסמוך:
כתב הראב"ד שאין מתטהר במקוה אלא הכלים האמורים בתורה א"א הרבה דברים ועדיין לא השלים וכו' עד לא בא לכלל זה זהו טעם העיקר. ורבינו בדבריו נכלל הכל.
ומ"ש ואין למפץ טהרה אלא קריעתו עד שישאר פחות מששה על ששה טפחים. בספ"כ דכלים מחצלת שנחלקה ונשתיירו בה שלשה מעדנים של ששה טפחים טמאה משמע הא פחות מששה טפחים טהורה:

הלכה ה
הזב אין לו טהרה אלא במעיין וכו'. בסוף פ"ק דמקואות:

הלכה ו
כל חייבי טבילות וכו'. בפ"ח דפסחים עלה צ' ע"ב ויומא (דף ו').
ומ"ש ובעל קרי טובל והולך וכו'. יומא (דף פ"ח) ושבת (קכ"א):
וכתב הראב"ד וכן לטמא שרץ ולכל הטמאים וכו'. ואני אומר שגם רבינו סובר כן ולא נקט בעל קרי אלא משום דכתיב ביה קרא מפורש:

הלכה ז

כל הטובל וכו' עד והרי הוא כגופו דין תורה. בריש עירובין (דף ד' ע"ב) ובריש סוכה (דף ו'):

וכל הטמאים שטבלו בבגדיהם וכו'. בפ"ב דיו"ט עלה י"ח וכו' נדה מערמת וטובלת בבגדיה:

הלכה ח

כל הטובל צריך להתכוין לטבילה וכו'. פרק ב' דחולין עלה ל"א פלוגתא דרב ור"י ופסק רבינו כרב משום דמשמע בגמרא דר"נ בר יצחק סבר כוותיה ועוד דבפרק אין דורשין (חגיגה דף י"ט) סוגיין כרב דאמר חולין לא בעו כוונה ולא מדכרינן התם דר"י כלל ועוד דמשמע ליה לרבינו שמ"ש בפ"ב דחולין ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה דתנן גל שנתלש לישנא דגמרא הוא ולא סיומא דמילתיה דר"נ דאלמא מסקנא דגמרא כרב וכן פסק ר"ח וסמ"ג.

ומ"ש או ירדה להקר. פשוט הוא דהוי כאילו אמר ואצ"ל אם ירדה להקר.

ומ"ש אבל לתרומה וקדשים וכו'. משנה בפרק ב' דחגיגה (דף י"ח ע"ב):

הלכה ט

הכופת ידיו ורגליו וכו'. תוספתא דמקואות רפ"ח. ונראה דהיינו לומר דהיכא דלא טבל כדרך גדילתו בודקין אותו ואם נכנסו המים בכל המקומות שהיה נכנס אילו טבל כדרך גדילתו עלתה לו טבילה ואם לאו לא עלתה לו טבילה:

הקופץ לתוך המקוה וכו'. שם ספ"ה. וכתב הריב"ש בתשובה שרבינו מפרש מפני שהקופץ למקוה אף אם מתכוין לטבול הרואים סבורים שאינו מתכוין אלא להקר וכן הטובל פעמיים כיון שטבל כראוי למה חוזר וטובל יחשבו שאינו טובל אלא להקר ואם יגע בתרומה וקדשים יהיו סבורים דלא בעי כוונה עכ"ל.

והאומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה נראה שהוא מטעם זה מפני שנראה כמשחק ואינו מתכוון לטבול ומיהו במסכת דרך ארץ פרק תשיעי משמע דמיירי בשאין במקוה אלא ארבעים סאה מצומצמים דכשזה מכניס ידו במקוה לכבוש עליו חיישינן שמא יוציאנה קודם שיטבול זה ונמצא טובל במקוה חסר שהרי חסרו המים שטפחו בידו של זה שהכניסה לכבוש עליו ועל דרך זה יש לפרש ההיא דהקופץ לתוך המים וההיא דטובל פעמים במקוה דמיירי בשלא היו במקוה אלא ארבעים סאה מצומצמים וחיישינן שמא כשקפץ במקוה ניתזו מהם וחסרו וכן בטובל במקוה פעמיים והריב"ש כתב שנראה לו

שלא פירש כן מפני שראה שכתב דברים אלו פה אצל טובל בלא כוונה וענין טבילה בארבעים סאה מצומצמות כתב בסוף פרק ח':

הלכה י

בית הסתרים וכו'. משנה בפ"ט דמקואות ות"כ ונדה (דף מ"ב ע"ב):
ומ"ש ואעפ"כ צריכין להיות ראויים וכו'. בפ"ק דקידושין (דף כ"ה).
ומ"ש לפיכך אמרו חכמים וכו'. בפרק תינוקת:
האשה טובלת וכו'. בפרק תינוקת (נדה דף ס"ז) אמר ר"ל האשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה כדתנן גבי ראיית נגעים אשה נראית כאורגת וכמניקה את בנה:

הלכה יא

אשה אינה טובלת בנמל וכו'. בפרק תינוקת והטעם שנתן רבינו כתב הרי"ף בפרק שני דשבועות והתוספות והרא"ש כתבוהו בפרק תינוקת בשם ר"ח ורבינו תם.
ומ"ש ואם הקיף לה מפץ וכו'. כך פירשו התוספות והרא"ש בפרק תינוקת דההיא דאבוה דשמואל עביד מפצי לבנתיה ביומי תשרי לפר"ח ור"ת.
ומ"ש ולא תטבול על גבי כלי חרס או סל וכו'. ג"ז בפרק תינוקת (נדה דף ס"ו ע"ב) אמר רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול סבר רב כהנא למימר טעמא מאי משום גזירת מרחצאות פירוש שדרך מרחצאות שלהם לישב ע"ג איצטבאות דדמי לכלי חרס ואתו למימר טבילה עולה בהן הא ע"ג סילתא ש"ד כלומר ע"ג בקעת עבה א"ל רב חנן מנהרדעא התם טעמא מאי משום דבעיתא סילתא נמי בעיתא ופירש"י בעיתא שלא תפול ולא טבלה שפיר:
וכתב הראב"ד דבדיעבד אם טבלה עלתה לה טבילה ומיהו כתב דדוקא בכלי חרס דכיון שאינו מקבל טומאה מגביו ולא חזי למדרס ליכא משום גזירת מרחצאות וסילתא נמי לאו בר קבולי טומאה אבל בכלי עץ אפילו דיעבד לא עלתה לה טבילה ודייק לה מדתנן בפרק ה' דמקואות מעיין שהעבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל רבי יהודה אומר הרי הוא כמו שהיה רבי יוסי אומר הרי הוא כמקוה ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל אלמא כל שהוא ראוי למדרס כספסל וכן שאר כלים שמקבלים טומאה לא מהניא בהו טבילה משום גזירת מרחצאות דליכא למימר דטעמא משום דבעיתא דהא לאו באדם עסקינן אלא בכלים ולפי זה הא דעבד אבוה דשמואל מפצי לבנתיה למחיצות עבדינהו משום צניעות שהרי מקבלות טומאה וכדתנן פ"ק דסוכה ואיכא גזירת מרחצאות עכ"ל. וכן פסק הרשב"א, והרא"ש סתם וכתב אמר רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי או ע"ג בקעת של עץ ותטבול משום דבעיתא ולא טבלה שפיר ומדברי רבינו משמע שדעתו לומר

שאם טבלה לא עלתה לה טבילה מדקאמר ולא תעלה לה טבילה ולא קאמר שמא לא תטבול יפה ומיהו איכא למידחי משום דא"כ הל"ל הכי אם טבלה ע"ג כלי חרס או סל לא עלתה לה טבילה מפני שמפחדת ואינה טובלת כהוגן ומדלא קאמר הכי משמע דלכתחילה הוא דאסור אבל לא בדיעבד והדבר מוכרע. ומ"מ רבינו והרא"ש לא זכרו את גזירת מרחצאות שהזכירו הראב"ד והרשב"א נראה שהם סוברים דכי א"ל משום דבעיתא בטיל ליה טעמא דגזירת מרחצאות דהוה ס"ד דרב כהנא ואגמריה דלא גזרו חכמים בכך מעולם וההיא מתני' דפ"ה דמקואות דמייתי הראב"ד מינה כתבה הרא"ש בפרק תינוקת ופירש ע"ג אחורי כלים וטעמא דרבי יוסי משום דגזר אטו תוך כלי וי"מ דטעמא דאסור כדאמרינן אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול ולא נהירא דהתם הוי טעמא משום דבעיתא ואפי' אסילתא נמי אבל הכא לא יטביל קתני דמשמע אפילו דלא שייכא בהו טעמא דביעתותא עכ"ל. ורבינו כתבה לדרבא כאן ולא חילק בין כלי חרס לכלי עץ דמשמע ליה דסילתא דאמרינן בגמרא הוא סל וסל כלי עץ הוא והוא ז"ל משוה אותו לכלי חרס ובפ"ט כתב מעיין שמימיו נמשכים ע"ג כלים שאין להם בית קיבול כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן ה"ז כמקוה ובלבד שלא יטביל ע"ג הכלים עכ"ל:

ואיכא למידק עליה מאי אתא רבא לאשמועינן דלא תעמד ע"ג כלי וסילתא ותטבול הא מתניתין היא ועוד דיהיב טעמא משום דבעיתא דמשמע שאם הם קבועים בענין דלא בעיתא מותרת לטבול והא מתניתין בטבילת כלים מיירי דלא שייך בהו ביעתותא ועוד דאפילו הוה מיירי באדם הרי אסרה ע"ג ספסל דמאן דקאים על גב ספסל מסתמא לא מבעית וי"ל דמתניתין בשכל מי המעיין עוברים על הספסל שאילו היה כלי שיש לו בית קיבול היו נפסלים מלטבול אפילו במים שנמשכים מן הכלי וכדתנן מעיין שהעבירו ע"ג השוקת פסול והשתא שכלי זה אין לו בית קיבול אינו נפסל ומ"מ גזור שלא יטבלו על הכלי עצמו אע"פ שאין לו בית קיבול גזירה אטו כלי שיש לו בית קיבול ובמים הנמשכים ממנו נמי גזרו קצת ואמרו דלא יטהרו אלא באשבורן כמקוה אבל אם לא היו כל מי המעיין עוברין על הספסל ליכא למיגזר כלל דהא אפילו כלי שיש לו בית קיבול כיון שקצת מהמים אינם עוברים עליו לא פסק דין מעיין מהמים הנמשכים וכדתנן גבי מעין שהעבירו על השוקת העבירו ע"ג שפה כל שהוא כשר הילכך כשהוא כלי שאין לו בית קיבול כספסל וכיוצא בו אי נמי כלי שיש לו בית קבול אלא שאין המים עוברים מתוכה כי אם אחוריו כגון שהוא כפוי על פיו מותר לטבול על גביו ואתא רבא למימר דהיכא דכלי חרס מונח בקרקעית המעיין ואין כל המים עוברים עליו דודאי מדינא מותרת לעמוד על גביו ולטבול אפילו הכי לא תעשה כן משום דבעיתא וכדמסיק בגמ'

דטעמיה משום ביעתותא ומש"ה ע"ג סילתא נמי לא תעמוד ותטבול משום ביעתותא ועי"ל דהא דתנן שלא יטבול ע"ג ספסל דוקא הוא לומר דע"ג כלים שאין להם בית קיבול אין מטבילין גזירה אטו כלים שיש להם בית קיבול שיבאו להטביל בתוכם דלא יחלקו בין כלים לכלים אבל ע"ג אחורי כלים שיש להם בית קיבול לא גזרינן דכיון שהכלים שיש להם בית קיבול דרך להעמידן ופיהם למעלה ואלו כפויים על פיהם מידע ידיע לרואים ששינו להניחן כך מפני שאם היו מונחים כדרכן היה אסור לטבול בהן ואתא רבא למימר דאע"ג דלא שייך למיגזר בהו אטו כשהם מונחים כדרכם מ"מ לא תעמוד עליהם משום דבעיתא ומתניתין דייקא כשיטה זו דקתני רישא ע"ג כלים או ע"ג ספסל ובסיפא קתני ובלבד שלא יטביל ע"ג ספסל ושבקינהו לכלים לומר דע"ג כלים שיש להם בית קיבול מותר להטביל דלא גזרינן בגבן אטו תוכן מטעמא דפרישית ומיהו היינו דוקא לענין להטביל על גבן אבל לענין מים הנמשכים מהם משמע דגזרו בהם שלא יטהרו אלא באשבורן כמקוה כשם שגזרו בכלים שאין בהם בית קיבול וטעמא איכא במילתא דבשלמא להטביל על גבן שרי משום דבשעה שמטביל רואה שהוא מונח בשינוי ולא אתי לאחלופי במונח כדרכו אבל כשמטביל במים הנמשכין ממנו אין ניכר שהכל מונח שלא כדרכו שהרי אין הכלי לפניו במקום שמטביל בו הלכך גזרו ביה שמא יאמרו כלי היה מונח למעלה ממקום שהטביל בו ולא יבחינו אם היה מונח בשינוי אם לא א"נ י"ל דע"ג ספסל דסיפא אכולה מילתא דרבי יוסי קאי לומר דהא דקאמר רבי יוסי הרי הוא כמקוה וכן מאי דקאמר שלא יטביל על גבן היינו דוקא ע"ג ספסל וכיוצא בו כלים שאין להם בית קיבול אבל ע"ג אחורי כלים שיש להם בית קיבול הרי הוא כמות שהיה וגם מטבילין על גבן ומטעמא דפרישית ורישא נקט ע"ג כלים לומר דר"י משוה ע"ג כלים לעל גבי ספסל אבל לרבי יוסי לא איצטריך למנקט ע"ג כלים לגבי ספסל דהא מוחלקים הם לגמרי ולשיטה זו ניחא שלא כתב רבינו דין העבירו ע"ג כלים שיש להם בית קיבול לענין דהרי הוא כמקוה כמ"ש בע"ג ספסל:

הלכה יב

אחד האדם או הכלים לא יהיה דבר חוצץ וכו'. בפ"ט דמקואות.

ומ"ש דבר תורה וכו'. בריש עירובין (דף ד' ע"ב):

פרק ב

הלכה א

אלו חוצצין באדם וכו'. פרק ט' דמקואות.

ומ"ש לפלוף שחוץ לעין. יתבאר בסוף פרק זה.
ומ"ש והדם יבש שע"ג המכה. תוספתא דמקואות פ"ו.
ומ"ש וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה. כך מפורש בתוספתא פ"ז פירוש מה ששנינו במשנה פ"ט שיתדות דרכים חוצצין:

הלכה ב

ומ"ש הדבש והדיו והחלב והדם. פרק כל כתבי (דף ק"ב ע"ב) ופ"ג דזבחים (דף ל"ה) ופ"ג דמנחות (דף כ"א) וס"פ תמיד נשחט (פסחים דף ס"ה:):
ומ"ש ושרף התות והתאנה וכו'. בתוספתא דמקואות ומסיים בה טעם לשאר השרפין מפני שהם לכלוך הפירות פירוש ודרך בני אדם להקפיד עליהם:
ומ"ש ודם שנסרך בבשר וכו'. כן כתב סמ"ג וכתב שהטעם שאפילו לח חוצץ מפני שהוא דרך בני אדם להקפיד עליהם אמנם בפרק כל הפסולים אומר שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהם בדם והא הוי חציצה אלמא בבשר לח אינו חוצץ עכ"ל. וי"ל דהכא שאני דנסרך בבשר וכן מפורש בגמרא פרק ג' דמנחות אמר רב דימי בין לח בין יבש חוצץ מיתיבי הדם וכו' לחים אינה חוצצים לא קשיא הא דסריך הא דלא סריך ומפרש רבינו נסרך לבשר:
האבר והבשר המדולדלים חוצצין. תוספתא שם ונראה שהטעם מפני שמעת שנדלדלו הם חשובים כקטועים והוי כאילו נתגלה מקום חיבורם ונראה לבוא שם מים ועכשיו כשזה בא לטבול נמצאו אבר ובשר זה חופים על מקום חיבורן ומונעין אותו מלבא במים והו"ל כבית הסתרים שאם יש דבר חוצץ מעכב בטבילה. ועי"ל דהא דקאמר דחוצצין היינו לומר שאם נמצא בהם שום דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה שאף על פי שהם מדולדלים כגוף הם חשובים:

הלכה ג

בית הסתרים באשה חוצץ וכו'. משנה פרק ט' דמקואות.
ומה שכתב במה דברים אמורים בנשואה וכו'. תוספתא:

הלכה ד

האגד שע"ג המכה וכו'. עד אינן חוצצין. תוספתא.
ומה שכתב והטבעות וכו'. שבת עלה נ"ב ע"ב:

הלכה ה

חוטי צמר וכו'. משנה רפ"ט דמקואות ושבת עלה נ"ז.

ומ"ש אבל חוטי שיער. שם ואע"ג דבשם רבי יהודה היא שנויה אמרינן בר"פ במה אשה דמודים לו חכמים:

הלכה ו

ומ"ש חוטין שבצואר וכו' אבל חבקים שבצואר וכו'. ריש פרק במה אשה:

הלכה ז

שיער שעל הלב וכו' וכן קלקלי הזקן וכו'. פ"ט דמקואות שם:

הלכה ח

חץ התחוב באדם וכו' וכן מי שבלע טבעת טמאה. בסוף מקואות.

ומ"ש שכבר ביארנו. בה' טומאת מת פכ"ד:

נכנסו צרורות וכו'. בתוספתא דמקואות פ"ח נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה ר"ע אומר אינו חוצץ ומשמע לרבינו דכיון דבשמא דיחידאה קתני לה פליגי עליה רבנן ועי"ל דטעמא דר"ע משום דס"ל דבית הסתרים לא בעינן שיהיו ראויים לביאת מים ובפ"ק דקידושין (דף כ"ה) ובפרק תינוקת אמרינן דבעינן שיהיו ראויים לביאת מים:

הלכה ט

אספלנית מלוגמא וכו'. דברים אלו במחלוקת הם שנויים בתוספתא בפרק הנזכר וכבר נתבאר דהלכה כמ"ד דבעינן שיהיו ראויים לביאת מים:

היתה בו שערה אחת וכו'. תוספתא בפרק הנזכר:

הלכה י

לא יטבול אדם וכו'. משנה פ"ט דמקואות.

ומ"ש ואם טבל אינו חוצץ. תוספתא פרק ח' דמקואות:

הלכה יא

האוחז באדם ובכלים וכו'. משנה פ"ח דמקואות האוחז באדם ובכלים ומטבילם טמאים ואם הדיח ידיו במים טהורים ר"ש אומר ירפה כדי שיבאו בהם המים ומשמע לרבינו דת"ק סבר דלא מהני רפיון ידים:

הלכה יב

המפשלת בנה וכו'. בפרק תינוקת (דף פ"ז) וכגירסת ר"ח שכתבו התוספות:

הלכה יג

נדה שנתנה שערה בפיה וכו'. בפרק ח' דמקואות.

ומה שכתב או שנמצא עצם בין שיניה וכו'. בפרק קמא דקידושין (דף כ"ה) ובפרק תינוקת (נדה ס"ו:)

נתנה מעות בפיה וכו'. שם טהורה מטומאתה אבל טמאה היא ע"ג רוקה פירוש טהורה מטומאת נדה ומותרת לבעלה פירוש וטמאה על גבי רוקה שנתלש על המעות קודם טבילה וטמאה מתורת מגע דרוקה מטמא במגע ובמשא:

הלכה יד

ואלו שאין חוצצין באדם וכו'. משנה פ"ט דמקואות. ודע דאיתא בתוספתא רבי יונתן בן יוסף אומר ציפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת ורבינו סתם דבריו כלשון המשנה ולא חילק ואפשר שהוא ז"ל מפרש דלרבותא נקט פירשה רובה וכ"ש מיעוטה א"נ דאה"נ דמפרש דבדוקא נקט פירשה רובה אלא דכיון דמשמע דיחידאה קאמר לה משמע דרבים פליגי עליה.

ומ"ש לפלוף שבעין. יתבאר בסוף פרק זה:

הלכה טו

שתי שערות או יתר וכו'. בפרק תינוקת (נדה דף ס"ז) אמר רבה בר בר חנא נימא אחת קשורה חוצצת ג' אינן חוצצות שתים איני יודע ור"י אמר אין לנו אלא אחת ופסק כר"י.

ומ"ש והוא שיהיה מקפיד עליו וכו'. הוא ע"פ מה שנתבאר בסוף פ"א:

כתב הראב"ד ויראה לי ששערו של אדם כגופו (של אדם) הוא חשוב וכו'. א"א כדברי הגאונים הוא העיקר עכ"ל ואין בזה הכרע:

הלכה טז

תקנת עזרא היא וכו'. בסוף פרק מרובה (בבא קמא דף פ"ב).

ומה שכתב ואם אפשר לה לחוף בלילה וכו'. בפרק תינוקת (נדה דף ס"ח) שלח רבין באגרתיה אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת ותמה על עצמך היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והא בעינן תיכף לחפיפה טבילה וליכא וכו' והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה אלא קשיא הלכתא אהלכתא ל"ק הא דאפשר הא דלא אפשר ונראה מדברי רבינו שהוא סובר דלהאי מסקנא ליתא לפיסקא דפסק התם מרימר כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר אלא לעולם לא הפסיק בין יום דחפיפה ליום דטבילה יותר מיום אחד ומפרש רבינו הא דאפשר הא דלא אפשר דהיינו לומר דהיכא דא"א לחוף בליל טבילה מפני הדחק כגון שא"א למצוא מים חמין בליל טבילה מפני שיוצאים בשיירא או מפרשים בים וכיוצא בזה או מפני החולי כלומר שיש לה חולי שהמים חמין מזיקין לה בעת התעוררות החולי ויודעים שבליל טבילה היא העונה דכיון דא"א לעשות בע"א יכולה להקדים לחוף קודם ליל הטבילה ואפילו אם יכריח הדוחק או החולי להקדים לחוף מיום ראשון והטבילה אינה עד ליל שלישי יש

לה רשות אבל להרחיק יותר לא דהא אמאי דשלח רבין באגרתיה אשה לא תחוף בע"ש ותטבול במו"ש אמרינן דהיינו בדאפשר אבל בדלא אפשר שפיר דמי ודוקא בשיעור הרחקה זו אבל להרחיק טפי לא דלא לחנם נקט רבין האי שיעורא ונ"ל שלדעת רבינו ע"ש ומו"ש דנקט לדוגמא נקטינהו ולאו דוקא אלא ה"ה לחוף ביום ראשון ולטבול בליל שלישי וכן כיוצא בשאר הימים דהא לפי מ"ש מפני דוחק או חולי אין טעם לתלות ההיתר הזה בע"ש ומו"ש יותר מבשאר הימים:

הלכה יז

טבלה ועלתה וכו'. בפרק תינוקת (נדה דף ס"ו ע"ב) אמר רבא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול איכא דאמרי באותו יום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול ופסק כלישנא בתרא:

וכתב הראב"ד אם באותו היום שחפפה טבלה א"א הא קי"ל כלישנא בתרא וכו'. טעמו מפני שהוא גורס כהרי"ף והר"ן דבלישנא בתרא גרסינן אם סמוך לחפיפה טבלה ולפי גירסתם הלכה כלישנא בתרא דתלי מילתא באם סמוך לחפיפה טבלה שהוא זמן מועט מאם ביום שחפפה טבלה דמשמע אפילו חפפה בבקר וטבלה בערב נמי ולפיכך משיג על רבינו למה פסק כלישנא קמא ונראה עוד שהראב"ד גורס כלישנא קמא אינה צריכה לחוף ולטבול ובלישנא בתרא גורס אינה צריכה לא לחוף ולא לטבול ומשיג על רבינו למה פסק כלישנא קמא דמשמע שאינו פוטרה אלא מחפיפה ולא מטבילה ה"ל למפסק כלישנא בתרא דפטר לה אף מטבילה והשיג עליו עוד ממה שלא כתב דין זה אצל דין מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ וכתבו אצל דין תיכף לחפיפה טבילה דמשמע דמש"ה אמרינן כשנמצא עליה דבר חוצץ דאי לא טבלה סמוך לחפיפה צריכה לחוף ולטבול אבל אם לא היה צריך לסמוך טבילה לחפיפה לא הוה אמרינן דצריכה לחוף ולטבול וכתב שזה אינו דאפילו אי לא הוה בעינן לכתחילה למיסמך טבילה לחפיפה היכא דאשתכח ריעותא הוה חיישינן כל שלא סמכה טבילה לחפיפה כך נראה לי ביאור דברי הרב רבי אברהם בן דוד ולייישב דעת רבינו י"ל דאיהו ז"ל גריס כגירסא דידן דלישנא בתרא הוא אם ביום שחפפה טבלה וגם גריס ביה אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ומפרש דהיינו לומר דאינה צריכה תרתי חפיפות וטבילה דבטבילה לחודה סגי אבל טבילה מיהא בעיא בכל גוונא ובזה נסתלקו מעליו שתי השגות הראשונות ובהכי ניחא נמי ההשגה השלישית דכיון דחפיפה אינה אלא תקנת עזרא אי לא הוה מתקן לסמוך טבילה לחפיפה אפילו לא טבלה ביום החפיפה ונמצא

עליה אחר טבילה דבר החוצץ לא היתה צריכה לחזור ולחוף אבל מאחר שהתקין שביום טבילה חפיפה כשנמצא עליה דבר חוצץ אם לא טבלה ביום חפיפה הצריכוה לחזור ולחוף והר"ן כתב בפרק ב' דשבועות (דף ש"מ) וז"ל הרמב"ם כתב אם ביום שחפפה טבלה וכו' משום דלמקצת נוסחאות לישנא בתרא הוא ומיהו לאו למימרא דלההוא לישנא כל שחפפה באותו יום אע"פ שלא היה סמוך לטבילה דלא חיישינן ואע"פ שנמצא עליה דבר החוצץ דהיכי אפשר דאע"ג דאתיא לידי ריעותא לא נחוש ואע"פ שהרחיקה טבילתה מחפיפתה אלא להכי נקט יום לאשמועינן טעמא דנמצא עליה דבר חוצץ הא לאו הכי אינה צריכה לחוף ולטבול אע"פ שלא חפפה ביום שטבלה וזה לא נתבאר יפה בדברי הרמב"ם וכבר השיגו הראב"ד עכ"ל. נראה שהר"ן מפרש שהראב"ד סובר בדברי רבינו שדעתו לומר שכל שחפפה באותו יום אע"פ שלא היה סמוך לטבילה לא חיישינן אף ע"פ שנמצא עליה דבר חוצץ והשיגו משום דהיכי אפשר דאע"ג דאתייליד ריעותא לא נחוש אף ע"פ שהרחיקה טבילתה מחפיפתה דלא אשמעינן האי לישנא אלא דהיכא דלא נמצא עליה דבר החוצץ אינה צריכה לחוף ולטבול אע"פ שלא חפפה ביום שטבלה וז"ש הראב"ד דאפילו לא בעינן סמוך לכתחילה השתא דאשתכח ריעותא חיישינן וכו' ואיני יורד לסוף דעתו של הר"ן בזה שכתב וזה לא נתבאר יפה בדברי הרמב"ם שמבואר הוא מאד בדבריו דבנמצא עליה דבר החוצץ קאמר אם ביום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף פעם שניה שהרי תחילת לשונו הוא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר החוצץ ודוחק לומר שהיתה להם נוסחא אחרת בדברי רבינו ומ"ש בביאור דברי רבינו ובביאור דברי הראב"ד הוא הנכון:

הלכה יח

לא תחוף אשה וכו'. בפרק תינוקת (נדה דף ס"ו ע"ב) וברפ"ב דמסכת כלים כתב רבינו בפירוש המשנה דנתר שהוא שקורין בלשון לעז גרידי"א וכן כתב הריב"ש שהוא מוחה ביד הנשים שלא יחופו ראשן בגרידי"א ביום הטבילה וכתב הטור דהוא הדין לשאר דברים המסבכים את השיער וכתב מהריי"ק בדיעבד אם עיינה וראתה יפה שערה שאינו נקשר דלא מסובך זה בזה ולא נקטף עלתה לה חפיפה:

הלכה יט

נדה שנתנה תבשיל לבנה וכו'. בפרק תינוקת (נדה דף ס"ז):

הלכה כ

שרטה בבשרה וכו'. בפרק תינוקת אמר רמי בר אבא הני ריבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מכאן ואילך חייצי:

וכתב הראב"ד מפני שהדם נקפה כגלד שעל המכה א"א זה שיבוש שהרי שנינו גלד שעל המכה אינו חוצץ וכו'. ואני אומר שמ"ש על דברי רבינו שהוא שיבוש הוא לפי הנוסחא שנזדמנה לו בדברי רבינו שהיה כתוב בה כגלד שעל המכה אבל לנוסחא שהיא כגלד שעל גבי מכה וכך היא בספרים שלנו אין כאן שיבוש דלשון שעל גבי היינו ע"ג המכה מבחוץ ונ"א מצאתי שכתוב בה שחוץ למכה והיא הנכונה:

ומ"ש הלא דבר הנראה לעינים הוא וכו'. זה פשוט שהטעם שלא רצה לתלות אלא בשלשה ימים הוא ממאי דאיתמר בריבדא דכוסילתא:

ומ"ש דמאן לימא לן שהשריטות דומות לריבדא אפשר לומר שרבינו אינו מפרש ריבדא וינטוש"א כדמשמע שמפרש הראב"ד אלא מפרש דריבדא ר"ל שריטה ואפילו את"ל דריבדא היא וינטוש"א לא משמע ליה לפלוגי בין שריטות הללו לשריטות אחרות דהא חזינן שאין דם שופע משריטות שנעשו ע"י וינטוש"א שלשה ימים ולא אפילו חצי יום הלכך אין לחלק בין שריטות לשריטות וגמרא דנקט ריבדא לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט וא"ת שהראב"ד מפרש דריבדא היינו שאנגראדור"ה נאמר דרבינו אינו מפרש כן אלא שהיא שריטה:

וכן לפלוף שבעין. בפ"ט דמקואות תנן גבי אלו חוצצין לפלוף שחוץ לעין וגבי אלו שאינן חוצצין תני לפלוף שבעין ובפרק תינוקת (נדה דף ס"ז) אמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ אימתי נקרא יבש משהתחיל לירק וכתבו התוספות לח אינו חוצץ דוקא שבתוך העין מפני שהליחה שבעין מלחלחתו ואינה מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפילו לח [חוצץ] והכי משמע בפ"ט דמקואות וכו' דלא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והיינו בלח דיבש בעין נמי חוצץ ע"כ וכ"נ מדברי רבינו שכתב לעיל דלפלוף שחוץ לעין חוצץ ולפלוף שבעין אינו חוצץ וכאן כתב לפלוף שבעין אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ ובנדה משמע בהדיא דלעיל מיירי בלח ומש"ה מפליג בין בעין לחוץ לעין דאילו יבש אפילו בתוך העין נמי חוצץ. והרא"ש כתב בפ' תינוקת (הל' מקואות סי' כ"ה) אהא דמר עוקבא והיינו כי הך דתנן שחוץ לעין חוצץ שבתוך העין אינו חוצץ כי אותו שבתוך העין הוא לח ומחוץ לעין הוא יבש ומפרש מר עוקבא שיעור יבשותו משיתחיל לירק עכ"ל. נראה מדבריו שהוא סובר שבתוך העין לא שייך ביה יבשות ואע"פ שהוא יבש הרבה חוצץ מפני שהדמעה מלחלחתו במקום דיבוקו ואינו חוצץ ומר עוקבא דאמר יבש חוצץ בחוץ לעין דוקא קאמר וכ"כ הטור בשמו וכתב (הטור בי"ד סימן קצ"ח) וז"ל והרמב"ם חילק על שבתוך העין בין בתוך שלשה ימים לאחר שלשה ושחוץ לעין כתב סתם חוצץ אפילו תוך שלשה

עכ"ל. ונראה שכתב כן מפני שנמצא לרבינו שכתב כאן שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה בתוך שלשה ימים אין מקום השריטות חוצץ לאחר ג"י חוצץ מפני שהדם קופה שם כגלד שעל גבי מכה וכן לפלוף שבעין אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ בנדה ועלה על דעת הטור דכיון דעל מאי דמפליג בשריטות בין תוך שלשה ימים לאחר שלשה כתב וכן לפלוף שבעין שהוא להשוות לפלוף שבעין לשריטות גם לענין לחלק בין תוך שלשה לאחר שלשה ואם זו היתה דעת הטור יש לתמוה על רבינו איך נתן סימן ליבשותו שהתחיל להוריק שאם הוא תוך שלשה ימים אפילו הוריק נמי אינו חוצץ ואם הוא לאחר שלשה ימים אפילו לא הוריק נמי חוצץ ואם תאמר דתוך שלשה ימים אינו חוצץ אפילו הוריק ואחר שלשה ימים נמי אינו חוצץ עד שיוריק דתרתי בעינן לשיחוץ שיהיה אחר שלשה וגם שיוריק או תאמר איפכא דאחר שלשה אע"פ שלא הוריק חוצץ ותוך ג' אם הוריק חוצץ לא הוריק אינו חוצץ א"כ יקשה מאי וכן דהא בשריטה לא תלי אלא בימים ובלפלוף תלי גם בהורקה וכיון שמה שהכריחו לטור בדברי רבינו דבלפלוף נמי מחלק בין תוך שלשה לאחר שלשה אינו אלא משום דמתיבת וכן משמע שמשוה אותם לגמרי מאחר שאינו משוה אותם לגמרי אזל ליה הכרח ועוד דלפ"ז אין אחד משני הפירושים מבואר בדברי רבינו וכיון דשקולים הם הי מינייהו נקטת ועוד שלא מצינו בגמרא מי שעלה על דעתו לחלק בלפלוף שבעין בין תוך שלשה לאחר שלשה ומהי תיתי ליה לרבינו לפלוגי בינייהו ועל הטור שהביא דברי רבינו בסגנון זה יש לדקדק מה היה סבור בדבריו דאין לומר שהיה סבור שאינו מחלק בלפלוף אלא בין שלשה לאחר שלשה ולא בין הוריק ללא הוריק שהרי כתב אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ ואם היה סובר דבתרווייהו מפליג בין תוך שלשה לאחר שלשה ובין הוריק ללא הוריק וכפירוש אי זה משני הפירושים שכתבתי לעיל הוה ליה לפרש ולכתוב כן בשמו ולא לסתום כמו שעשה וכ"ש שכבר הוכחתי שאין לאחד מאותם הפירושים קיום. לכך נ"ל שהוא פשוט דלא מפליג רבינו בלפלוף בין תוך שלשה לאחר שלשה כלל אלא בהתחיל להוריק בלבד תליא מילתא.

ומ"ש על שרטה בבשרה וכו' וכן לפלוף שבעין לא להשוותם לחלק בין תוך שלשה לאחר שלשה כתב כן אלא לומר דכשם שדם היוצא משריטות משכחת לה דחוצצין אע"פ שהדם הזה מהגוף יצא וגם אינו עומד אלא ע"פ השריטה בלבד מפני שאנו חוששין שנתפשט חוץ למקום השריטה אע"פ שאינו נראה כך לפלוף שבעין אע"פ שיצא מהגוף וגם אינו אלא בתוך העין ולא חוצה לו חוצץ אם הוא יבש דהיינו שהתחיל להוריק א"נ

דה"ק כשם שדם זה כשנתייבש חוצץ כך לפלוף שבעין כשנתייבש חוצץ אלא שיבשותו של זה תלויה בשלשה ימים ושל זה תלוי בשיתחיל להוריק:

הלכה כא

כוחל שבעין וכו'. פרק תינוקת (נדה דף ס"ז) אמר שמואל כחול שבתוך העין אינו חוצץ שעל גבי העין חוצץ אם היו עיניה פורחות אפילו על גבי העין אינו חוצץ ומפרש רבינו פורחות פתוחות ולא פתוחות יותר מדאי קאמר דאם כן לא עלתה לה טבילה אף על פי שאין להם כחול כמו שכתב רבינו בסמוך אלא היינו לומר שאינם סגורות תמיד אלא שפותחתן וסוגרתן וכלישנא קמא דרש"י. והטור נזדמנה לו נוסחא משובשת בדברי רבינו וגירסת ספרים שלנו בדברי רבינו עיקר שכתוב בהם ואם היו עיניה פתוחות אף על גבי העין אינו חוצץ ומצאתי נוסחא אחרת שכתוב בה ואם היו עיניה פורחות והיא הנכונה:

הלכה כב

פתחה עיניה ביותר וכו'. שם אמר ר"י פתחה עיניה ביותר או עיצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה:

בד"א לענין טהרות וכו'. בפרק תינוקת בתר מאי דאמרינן נתנה תבשיל לבנה לא עלתה לה טבילה והני ריבדי דכוסילתא מתלתא יומין ואילך חייצי וההיא דלפלוף שבעין יבש חוצץ וההיא דכוחל שע"ג העין חוצץ אא"כ היו עיניה פורחות וההיא דפתחה עיניה ביותר או עיצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה אמרינן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי איתמר הכי לענין טהרות איתמר אבל לבעלה ש"ד כך היא גירסת הרי"ף וכן היה גורס רבינו ויש לתמוה על רבינו למה לא הזכיר ההיא דלפלוף שבעין בגירסא בד"א לענין טהרות ונ"ל שטעמו משום דמדין שרט ישן משתמע שפיר שהרי השוה אותם לעיל בלשון וכן לומר דכשם שזה חוצץ יבש כך זה חוצץ יבש זה כשיעור יבשותו וזה כשיעור יבשותו כמו שפירשתי לעיל וכיון דאשמעינן בחד מינייהו דאפי' יבש שיעור יבשותו אינו חוצץ אלא לטהרות אבל לא לבעלה ממילא נשמע דה"ה לאידך דאפילו יבש שיעור יבשותו אינו חוצץ אלא לטהרות ולא לבעלה ומדברי רבינו שכתב נדה שנתנה תבשיל לבנה לא עלתה לה טבילה מפני השמנונית שעל ידיה ואח"כ כתב בד"א לענין טהרות וכו' נראה דבתבשיל שאינו נדבק לגמרי מיירי אלא דכיון דסתם תבשיל אית ביה שמנונית חיישינן שמא נדבק בידה וחייץ מדרבנן לטהרות אבל לא לבעלה ולפ"ז אם היה התבשיל מדברים הנדבקים שחוצצין מדאורייתא אף לבעלה חוששין שמא נדבקו בה וצריכה לטבול וכבר היה אפשר לומר שמ"ש רבינו שאינם

חוצצין אלא מדבריהם לא משום דשמנונית אינו מהדברים החוצצין בכ"מ קאמר הכי דשמנונית שכתב רבינו היינו רבב וחייץ מדאורייתא אף לבעלה אלא משום דכיון דאין אותו הרבב על רוב גופה אפילו אם מקפיד עליו לא חייץ מדאורייתא אלא מדרבנן דמדאורייתא תרתי בעינן רובו ושיהיה מקפיד עליו וכיון דלא מיתסר אלא מדבריהם לא גזרו אלא לטהרות ולא לבעלה. אבל קשה על זה דא"כ כשכתב בפ"א מד"ס שכל דבר החוצץ אם היה מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה אע"פ שהוא על מיעוטו גזירה משום רובו שם היה לו לכתוב דהיינו לטהרות אבל לבעלה לא גזרו ועוד דמ"ש ממפשלת בנה לאחריה וטבלה שכתב שלא עלתה לה טבילה חיישינן שמא היה טיט ברגלי התינוק ונדבק באמו ולא חילק בין טהרות לבעלה לפיכך נראה שפירוש ראשון עיקר ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב לעיל דין המפשלת בנה לאחריה וטבלה שלא עלתה לה טבילה ומשמע דאף לבעלה לא עלתה לה טבילה ולפי מ"ש התוספות והרא"ש הא דמפשלת את בנה אחריה דין נתנה תבשיל לבנה היא הו"ל לרבינו לפרש דהא דחיישינן במפשלת את בנה לטהרות היא ולא לבעלה כמ"ש בנתנה תבשיל לבנה וכל אינך שמעתתא דבתרה ולמה הוציא שמועה זו מכלל אותן שמועות כיון דלית הלכתא ככל הני שמעתתא קאי גבי לשמועה שקודם זו וצ"ל שבגירסת רבינו היה כתוב מפשלת בנה קודם נתנה תבשיל לבנה אלא שצריך לתת טעם מ"ש נתנה תבשיל לבנה ממפשלת בנה שזו עלתה לה טבילה לבעלה וזו לא עלתה לה טבילה ואפשר שהטעם משום דנותנת תבשיל לבנה יודעת שדרך תבשיל לידבק ובודאי נזהרת ולפיכך מותרת לבעלה אלא דלטהרות החמירו אבל מפשלת בנה אינה עשויה ליתן אל לבה שיש טיט בידי התינוק או ברגליו לפיכך חשו לה אף לבעלה:

וכל החוצץ בנדה לטהרות וכו': **כתב** הראב"ד וחוצץ בגר בשעת טבילה א"א אף זה תמה גר למה הקישו לטבילת טהרות עכ"ל. טעמו מדתניא בפרק החולץ (יבמות דף מ"ו ע"ב) כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה ופירש"י ובנדה לבעלה ואע"פ שאין טבילתו לענין מגע טהרות כשאר טבילות עכ"ל ורבינו מפרש דבנדה דקתני לענין טהרות קאמר משום דבתוספתא דמקואות פ"ו קתני כל החוצצין בכלים חוצצין בנדה ובגר ובשעת טבילה ובחולין אין חוצצין ע"כ וודאי דכל לבעלה חולין הוא וא"כ הרי דמאי דלא חייץ בנדה לבעלה אי חייץ בה לטהרות חייץ נמי בגר:

הלכה כג

מי שטבל ועלה וכו'. בפ"ק דחולין (דף י'):

פרק ג

הלכה ג

(א-ג) **ואלו חוצצין בכלים הזפת והחמר**. משנה פרק ט' דמקואות:

הזפת שבכוס ושבצלוחית וכו' הזפת שבתמחוי וכו' המור והקומוס וכו'. בתוספתא דמקואות פרק שביעי:

היה זפת או חמר וכיוצא בהן וכו' עד על המרדעת. משנה פרק ט' דמקואות:

ומה שכתב על המרדעת משני צדדין. בסוף פרק אלו קשרים (שבת דף קי"ד):

הלכה ד

ומ"ש על בגד תלמידי חכמים וכו'. משנה פרק ט' דמקואות ושבת קי"ד וכרבי יוסי:

הלכה ה

היו על המטפחות וכו'. שם (דף קל"ד):

הלכה ו

טבח שהיה דם על בגדו וכו'. בס"פ דם חטאת (זבחים דף צ"ח):

הלכה ז

ומ"ש ה"ז ספק אם חוצץ וכו'. שם בעיא דלא אפשיטא:

הלכה ט

(ח-ט) **היה הזפת או החמר וכו' לכלוכי צואה וכו' אבל לכלוכי שמרים וכו'**. תוספתא דמקואות פ"ז אלא שבסוף כתוב שם שע"י הקרדום ושע"י המגריפה אינן חוצצין הגלידו הרי אלו חוצצין ונראה שהיא נוסחא נכונה וצריך להגיה כן בלשון רבינו:

הלכה י

דבר ברור הוא וכו' אין בדבר זה הפרש וכו'. דברים פשוטים הם:

הלכה טו

(יא-טו) **כל ידות הכלים וכו' עד לעקמומית שבה**. ריש פרק עשירי דמקואות:

כתב הראב"ד היה בו מקום שאין המים נכנסים בו וכו' א"א זה עשה תחת מה שראה במשנה וכו'. קנישקנין פירש"י כלי שיש לו שתי פיות וכן פירש הערוך שהוא כלי שיש לו שני נקבים בצדו ולפי דברי הראב"ד מתני' ה"פ כלי שהטבילו כדרכו כלומר שוליו למטה ואין בו נקב זולת פיו והיינו בלא זרבובית לא עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו שע"י כך יכנסו המים בכולו שאילו היה נקב בצדו דהיינו זרבובית לא היה צריך להטותו על צדו שאפילו יטבילנו דרך שוליו ע"י הנקב בצדו יכנסו המים בכולו:

הלכה טז

בהמה שהיה וכו'. משנה וגמרא בריש פרק במה בהמה (שבת דף נ"א ע"ב):

הלכה יז

לא יטביל אדם את הקומקומוס בפחמין שבו וכו'. משנה פ"ט דמקואות:

הלכה יח

כלי שהוא מלא משקין וכו' עד הרי זה טהור. בסוף מקואות וכתנא קמא:

הלכה יט

כלי שתוכו טהור וכו'. פרק התערובות עלה ע"ח (ע"ב) אמרינן נותן טעם ברוב אי הוי דאורייתא תנאי היא דתניא דלי שיש בו יין לבן וחלב והטבילו הולכין אחר הרוב ר' יהודה אומר רואין אותו כאילו הוא יין אדום אם דיהא מראהו כשר ואם לאו פסול ורמינהו כלי שהוא מלא רוקין והטבילו וכו' אמר אביי ל"ק הא דידיה הא דרביה וכו' רבא אמר בדלי שתוכו טהור וגבו טמא עסקינן דמדינא סגי להו בכל דהו ורבנן הוא דגזרו בהו דילמא חייס עלייהו ולא מבטיל ליה וכיון דאיכא רובא לא צריך ופירש"י דלי טמא שיש בו יין לבן או חלב שאין מראיהן ניכר בתוך המים והטבילו. תנאי היא דרבנן פליגי [עליה דרבי יהודה] וכוותיה קיימינן. בדלי שהוא טהור וגבו טמא כגון שנטמא גבו בטומאת משקין דרבנן דקי"ל תוכו אוגנו אזנו וידיו טהורים. דמדינא סגי ליה בכניסת מים לתוכו כל דהו שתעלה טבילה לשפתו דהא תוכו אין צריך טבילה ורבנן הוא דגזור שיטבילנו יפה דאי אמרת דסגי ליה בטבילת גבו דילמא חייס עלייהו [על מי החטאת] שלא יתערבו מי המקוה לתוכו [ויפסלו] ולא מטביל ליה לשפת הכלי לפיכך גזרו עליו להטבילו [ולפוסלו] וכיון דאיכא ריבויא תו לא צריך דהא טבילת תוכו חומרא בעלמא הוא עכ"ל:

כתב הראב"ד אמר אברהם נשתבש בשמעתא דזבחים וכו'. נראה שטעמו מפני שהוא מפרש הא דרבא כדפרשינן דקאי אר' יהודה דשני אביי אליביה התם הא דידיה הא דרביה ואתא רבא למימר לעולם חד תנא הוא וכרביה ס"ל והכי קאמר ברובא סגי בדלי שהוא טהור וגבו טמא וכו' ופשטא דשמעתא הכי מוכח ורבינו נראה שמפרש דרבא לא קאי אדאביי אלא מילתא באנפי נפשה היא דאתא לפרושי ברייתא דדלי שיש בו יין לבן ואפשר שהביאו לפרש כן שלא היה גורס רבא אמר אלא אמר רבא ומילתא באנפי נפשה היא וכדאמרן ועדיין ק"ל שכתב רבינו סתם אבל אם היה בו יין אדום לא עלתה לו טבילה דמשמע דבשום פנים לא עלתה לו טבילה והא ליתא אלא דאם דיהא מראהו

כשר ולזה נתכוון הראב"ד שכתב וביין אדום בעינן שידהו מראיו לדברי הכל ואפשר לדחוק ולומר דמשמע דמילתא דפשיטא היא שאם דיהו מראיו הרי הוא מים:
ומ"ש רבינו או משאר משקין. צ"ל דמשקים אדומים קאמר:

הלכה כ

לגין שהוא מלא וכו' עד כאילו לא טבלה. תוספתא פ"ז:
כתב הראב"ד לישנא דתוספתא וכו'. בפ"י דמקואות אלו שאין צריכין שיבאו בהם המים קשרי העני והנימין וחבט של סנדל ותפילה של ראש בזמן שהוא חוצה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת ואזני החמת ואזני התרמיל ופירש שם רבינו קשרי העני הקשר שיקשור בגדיו אם יקרעו אשר אין כוונתו להתירם וכן קשרי הנימין והם הקשרים אשר יקשרו קצוות פתילים היוצאים מן הבגד וכו' וחבט של סנדל לולאות האזנים עכ"ל:

הלכה כא

ומ"ש ואם הקפיד עליהם חוצצין וכו'. נראה שלמד כן רבינו מדנקט קשרי העני משמע הא של בע"ה צריכים שיבואו בהם המים וטעמא משום דסתם בע"ה מקפיד וסתם עני אינו מקפיד אבל אם הקפיד העני הוי חציצה ואם לא הקפיד בע"ה לא הוי חציצה דכלל גדול שנינו בספ"ט זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ ובתוספתא פ"ח שנוי בפירוש כדברי רבינו:

הלכה כד

(כב-כד) **ואלו שצריכים שיבואו בהם וכו'**. פרק י' דמקואות אלו שהם צריכין שיבאו בהם המים הקשר שבפרקסין שבכתף ושפה של סדין צריך למתח ותפלה של ראש בזמן שאינה חוצה ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת ושנצין של סנדל ונראה שרבינו מפרש דה"ק הקשר שבפרקסין ושבכתף ופרקסין ר"ל חלוקים וה"פ הקשר שבפתחי החלוקים שהם עשויות לולאות וכן הקשר שבלולאות שבכתף:
ומ"ש רבינו לחלק בין נימי הבגדים שנקשרו מאליהן לקשרי נימי הבגדים שקשרן תוספתא פ"א:
ומ"ש שפה של סדין צריך למתח. פירושו הקמטים שיש בשפת הסדין צריך למתחן כדי שיבאו בהם המים:
הסלים של גת ושל בד וכו'. ג"ז תוספתא פ"ח:
הכר והכסת וכו' עד וינוחו מבעבוען. פ"י דמקואות:

הלכה כה

כל ידות הכלים וכו'. שם וכת"ק:

הלכה כו

כלי טמא שנתן בתוכו כלים אחרים וכו'. בפ"ו דמקואות דלי שהוא מלא כלים והטבילו הרי אלו טהורים ואם לא טבל אין המים מעורבים עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנאד ובפ' חומר בקודש (חגיגה דף כ"ב) מאי קאמר ואם לא טבל ה"ק ואם אינו צריך להטבילו ופירש"י ואם אינו צריך להטבילו ואתה בא לטהר כדים שבתוכו ע"י מים המעורבים למקוה עד שיהו מעורבים דרך פה רחב כשפופרת הנאד אבל כשהכלי טמא אפי' פיו צר כל שהו כלים שבתוכו טהורים דמגו דסלקא טבילה לגופו של כלי ליטהר ע"י מים הנכנסין דרך פיו דכטומאתו כן טהרתו סלקא נמי טבילה לכלים שבתוכו:

ומ"ש ואם הטהו על צדו וכו'. תוספתא פ"ה:

ומ"ש בד"א לתרומה אבל לקדש וכו'. משנה וגמ' ר"פ חומר בקדש:

ומ"ש כמו שביארנו למעלה במקומו. פי"ב משאר אה"ט:

פרק ד

הלכה ב

(א-ב) **דין תורה שכל מים מכונסים וכו' שיערו חכמים אמה על אמה וכו'**. פשוט במסכת מקואות ובכמה מקומות בגמרא מהם בסוף מסכת ע"ז (דף ע"ה ע"ב) ובספ"ק דחגיגה (דף י"א) ובעירובין פ"ק (דף ד' ע"ב) ופ"י דפסחים (דף ק"ט ע"ב) ופ"ג דיומא (דף ל"א) ומשמע בפרק עושין פסין דהני אמה על אמה ברום שלש אמות במרובע הוא ולא בעיגול:

ומ"ש רבינו בין שאובים בין שאינם שאובים ומד"ס שהמים השאובים פסולים לטבילה. דעת רבינו כדעת ר"י שכתבו התוס' בספ"ק דפסחים בשם ר"י והביאו ראיות לדבר וכתב הר"ן בפרק המוכר את הבית ובפ"ב דשבועות שכן נראה מדברי הר"י ן' מיגש ושכן דעת הגאונים וכתב הרמב"ן שכן דעת הרי"ף ויש חולקים בדין זה ככתוב על ספר ב"י:

ולא עוד אלא מקוה מים וכו'. רפ"ג דמקואות ופ"ק דעדיות ופ"ק דשבת ופרק ב' דחגיגה (דף ט"ו):

אע"פ שפיסול מים שאובים מדברי סופרים למדוהו בהיקש וכו'. בת"כ:

הלכה ג

ומ"ש רבינו כיצד המניח קנקנים בראש הגג וכו' עד הרי זה ישבור את הקנקנים עד והמים הנקווים מהם מקוה כשר. משנה בפ"ב דמקואות המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ר"א אומר אם עונת גשמים היא או אם יש מעט מים בבור ישבר ואם לאו

לא ישבר רי"א בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה פירוש רבי אליעזר סבר הא דמכשרינן במניח קנקנים אע"פ שיש בו קצת תפיסת ידי אדם היינו דוקא ע"י תערובת מים אחרים דוקא שישבר הקנקנים ולא ישים ידיו בהם אף לכפותם דאז חשיב תפיסת ידי אדם לפסול ור"י סבר דמכשרינן אפילו עשה כל המקוה מהם ואפילו שלח יד בהם לכפותם ובלבד שלא יגביהם לערותן:

הלכה ד

ומ"ש עוד רבינו המניח כלים תחת הצינור. משנה פ"ד דמקואות המניח כלים תחת הצינור וכו' פוסלים את המקוה אחד המניח ואחד השוכח כדברי ב"ש וב"ה מטהרים בשוכח אר"מ נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור א"ר יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת ומייתי לה בפרק קמא דשבת (דף י"ו ע"ב) ואיתמר עלה אמר רב משרשיא דבי רב אמרי הכל מודים בשהניחם בשעת קישור עבים טמאים בשעת פיזור עבים ד"ה טהורים לא נחלקו אלא שהניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו מ"ס בטלה מחשבתו ומ"ס לא בטלה מחשבתו ופירש"י תחת הצינור שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה דשוב אינו נפסל אבל הכלים פוסלים משום שאינם מטהרים. בשכח ולא חשיב שאיבה הואיל ולא לכך נתכוונו. בחצר שלא תחת הצינור ונתמלא מן הנוטפים ונפלו למקוה שהוא טהור. במניח תחת הצינור ובשהניחן בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו ושכחן כדמוקי לה לקמן הוא דפליגי ביה דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכו ומשום פיזור עבים לא בטלה מחשבתו ראשונה אבל במניח בחצר ואפי' בשעת קישור עבים ונתפזרו לא מוכחא מחשבה קמייתא שפיר מעיקרא הילכך בטלה. במקומה עומדת במניח תחת הצינור בקישור עבים לא נמנו ורבו עליהם לבטל דברי ב"ה דלא חזרו בהם. הניחן תחת הצינור בשעת קישור עבים ואיחרו גשמים לבא ויצא למלאכתו ושכחן דברי הכל הואיל ומתחילה לכך נתכוון לא בטלה מחשבתו. בשכחן דברי הכל טהורים דליכא גלוי דעתא. בטלה מחשבתו דכי נתפזרו אסח דעתיה דסבר לא ירדו גשמים עוד עכ"ל:

ובפ"ב דמקוואות תנן הסייד ששכח עציץ בבור ונתמלא מים אם היה המים צפין על גביו כל שהן ישבר אם לאו לא ישבר דברי ר"א ר"י אומר בין כך ובין כך ישבר המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים אע"פ שבלע הבור את מימיו הרי זה ישבר ותניא בתוספתא פרק שלישי ר"י אומר בין כך ובין כך ישבר [רבי יוסי אומר משום ר"י אף יטה ובלבד שלא יטול] כלומר שלא יטול בידיו ויערן פי' הסייד שסד את הבור בסיד והביא הסיד בעציץ ושכח העציץ בבור ונתמלא מים אם המים צפים ע"ג העציץ לא חשיבי

המים שבתוכו שאובים כיון שמחוברים למקוה וישבר העציץ אבל אם הגביה ועירה המים למקוה נעשו שאובים ואם לא היו צפים נעשו שאובים ור"י סבר אפילו אין המים צפים על גביו לא חשיבי המים שבתוכו שאובים כיון שמחוברים למקוה וישבר אבל לא יכפה דחשיב תפיסת ידי אדם יותר ממניח קנקנים לנגבן דהתם לא חישב עליהם לקבלה מעולם דלא העלם אלא לנגבם. המסדר קנקנים בתוך הבור שהוא מלא מים כדי שיבלעו המים בתוך דפני הקנקנים ולא יבלעו היין שינתן לתוכן ונתמלאו מים שנבלעו המים בדפנותיהם וגם עברו לתוכן עד שנתמלאו מים אע"פ שבלע הבור מימיו ישבר הקנקנים שהמים שבתוכן לא חשיבי שאובים שלא כיון שיכנסו המים לתוכן. ודברי רבינו תמוהים מכמה פנים חדא דמשמע שפסק כב"ש דפסלי במניח תחת הצינור אף בשוכח ואמאי שבק ב"ה ופסק כב"ש ואע"ג דרבי מאיר אמר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה הא ר"י אמר עדיין מחלוקת במקומה עומדת וקי"ל ר"מ ורבי יוסי הלכה כר"י. ועוד שכתב דמניח כלים תחת הצינור בכל עת ובכל זמן פסולים כלומר בין שהניחן בשעת קישור העבים פסולים וזה היפך ממאי דאוקימנא בפ"ק דשבת דהכל מודים בשהניחן בשעת פיזור עבים שהם טהורים. ועוד שכתב שגזרו על השוכח בחצר והא בהדיא תנן דמודים ב"ש בשוכח בחצר שהוא טהור. ועוד שהוא מניח חילוק דבשעת קישור העבים ושעת פיזור העבים בחצר ולא בצינור ולפ"ז משמע דכי אמרינן לא נחלקו אלא שהניחן בשעת קישור העבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו מ"ס בטלה מחשבתו ומ"ס לא בטלה מחשבתו דהיינו לומר דב"ה סברי בטלה מחשבתו וב"ש סברי לא בטלה וכיון שהוא ז"ל פוסק כב"ש כמו שקדם ה"ל לפסוק גם בזה דפסולים כב"ש דאמרי לא בטלה מחשבתו ועוד דלפי מה שהוא ז"ל מניח חילוק דקישור עבים ופיזורם בחצר מיירי בשכח וכן אם הניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו למה לא כתב דין השוכח:

ונראה לומר שרבינו ז"ל מפרש דכי אמר ר"י עדיין מחלוקת במקומה עומדת פליג בין אמאי דאמר ר"מ נמנו ורבו ב"ש על ב"ה בין למאי דאמר מודים בשוכח בחצר שהוא טהור דסבר ר"י דבין במניח בין בשוכח בין תחת הצינור בין בחצר סברי ב"ש דפסול וב"ה מטהרים בשוכח תחת הצינור וכ"ש בשוכח בחצר ומשום דאיכא למיתמה אסברת ר"י דנהי דתחת הצינור גזרו ב"ש שוכח אטו מניח משום דדרך להניח כלים תחת הצינור לקבל מים הילכך שייך למיגזר ביה אבל בחצר דאינו מצוי כ"כ להניח בו כלים לקבל מים נהי דאסרו במניח לא היה להם לגזור בשוכח ולהכי אוקי רב משרשיא דבין לר"מ בין לרבי יוסי אליבא דב"ש בקישור עבים ופיזור עבים תליא מילתא דכשהניחן בשעת קישור עבים אע"פ שהוא חצר ד"ה טמאים כלומר בין לר"מ בין לרבי יוסי כיון שהוא

שעת קישור עבים כך עשוי לירד מים בחצר כמו שעשוי לקלח הצינור ולב"ש דגזרי בצינור שוכח אטו מניח ה"נ גזרו בהניח בחצר בשעת קישור עבים שוכח אטו מניח וב"ה דלא גזרי בצינור ה"נ לא גזרי ובהניחן בשעת פיזור עבים ד"ה טהורים כלומר דבין לר"מ בין לרבי יוסי מודו ב"ש דטהור ואפילו במניח וכ"ש בשוכח לא נחלקו אלא בשהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וכו' מ"ס בטלה מחשבתו וכו' כלומר לא נחלקו ר"מ ורבי יוסי אליבא דב"ש אלא בשהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וכו' מ"ס בטלה מחשבתו כלומר דר"מ סבר דמודו ב"ש דבטלה מחשבתו ואפי' במניח טהורים דכיון דנתפזרו העבים אסח דעתיה והילכך אע"פ שלא שכח טהורים והא דקאמר ר"מ דמודים בשוכח לאו משום דליבעי שישכח ממש אלא לנתפזרו העבים קרי שוכח דכשם שהשוכח הוא מסיח דעתו מהדבר כך כשנתפזרו העבים הסיח דעתו מהמים ומ"ס לא בטלה מחשבתו כלומר רבי יוסי דאמר עדיין מחלוקת במקומה עומדת סבר דלב"ש כיון שהניח בשעת קישור עבים אע"פ שנתפזרו לא בטלה מחשבתו הילכך הם פסולים וסובר עוד רבינו דהלכה כר"מ משום דבגמרא אמרינן דר"ט ס"ל כוותיה:

והשתא ניחא כל דבריו שמ"ש בתחת הצינור דבכל עת ובכל זמן פסולין היינו משום דסבר דמאי דאוקי רב משרשיא דבשעת פיזור עבים ד"ה טהורים וכו' לא קאי אלא למניח בחצר דוקא אבל במניח תחת הצינור פסולין משום דהיינו כב"ש דהלכתא כוותייהו לדעתו ז"ל כר"מ דאמר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה:

ומ"ש וכן המניח הכלים בחצר בשעת קישור עבים פסולים וכן גזרו בשוכח וכו'. מבואר ע"פ דעתו ז"ל דמפרש דמאי דאמר רב משרשיא הכל מודים בשהניחם בשעת קישור עבים טמאים וכו' אמניח או שוכח בחצר קאי דשעת קישור עבים לחצר כצינור דכל זמן דמי וכי היכי דבצינור גזרי ב"ש דהלכתא כוותיה ה"נ גזרי בחצר בשעת קישור עבים:

ומ"ש הניחם בחצר בשעת פיזור עבים כשרים. מבואר על פי זה דהיינו דאמר רב משרשיא בשעת פיזור עבים ד"ה טהורים דאפי' לא שכח נמי טהורין דכיון דחצר הוא ובשעת פיזור עבים הוי כמו שהניחם בראש הגג לנגבן דבכל גוונא טהורים:

ומ"ש וכן אם הניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו כשרים. גם זה שם מבואר ע"פ דעתו ז"ל דרב משרשיא אמניח בחצר קאי ור"מ סבר דנתפזרו העבים מודו ב"ש דבטלה מחשבתו והוי כהניחם בשעת פיזור העבים דטהורים בכל גווני ובכך עלו דברי רבינו כהוגן וכבר העלה רבינו דעתו זה בפי' המשנה אכן דבריו סתומים וחתומים בביאור שיטת ההלכה ולכן הארכתי להוציא לאור משפטם לדעתו ז"ל:

אח"כ מצאתי להר"א בנו של רבינו שכתב וז"ל מן הלשון עצמו אתה למד שלא נחלקו ת"ק ור' יוסי אלא בשוכח בחצר שכך אמר ת"ק המניח כלים תחת הצינור וכו' אמר ר"מ נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ולא פליג רבי מאיר על רבי יוסי בזה וחזר ת"ק ואמר ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור כלומר לא פליגי ב"ש על ב"ה בשוכח בחצר ולא פליג ר"מ על ת"ק בזה אבל פליג רבי יוסי על תנא קמא בזו דאמר עדיין מחלוקת במקומה עומדת וכשם שנחלקו ב"ש וב"ה בשוכח תחת הצינור כך נחלקו בשוכח בחצר ואילו היה הדבר כמו שעלה על לבך שרבי יוסי חולק על ר"מ בנמנו ורבו בתחילה ה"ל לחלוק וכך היה צ"ל אמר רבי מאיר נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל ורבי יוסי אומר עדיין מחלוקת במקומה עומדת ואמאי שתיק התנא על מחלוקת רבי יוסי ולא שנאה אלא על פסקן ומודים שהוא ענין אחר ושקשה על זה הפירוש מדאקשינן בגמרא הניחא לרבי מאיר אלא לרבי יוסי חסרו להו קושיא יפה היא אבל איכא לתרוצה ולא דחינן לשון המשנה ומשנינן צורת הענין בזו הקושיא דאיכא למימר הואיל ומילתא דכלים פסיקא בצינור ובחצר חדא מדרבו וחדא מדאודו דרבי מאיר לא פליג על ת"ק דמודים בית שמאי בשוכח בחצר ומדלא פליג עליה כוותיה ס"ל ולפיכך חשב אליבא דר"מ האי מתניתין ממניינא אלא לרבי יוסי דאמר דמילתא דכלים לא פסיקא דהא בחצר איכא מחלוקת לדבריו לא יכול למימני מניח כלים דלא פסיקא מילתייהו בצינור וחצר אליבא דידיה ולפיכך נפקא מילתא דכלים ממניינא לטעמיה וחסרו להו, ראיה לזה הפירוש הנכון הא דאקשינן בתר הכי הא ניחא לרבי יוסי אלא לר"מ טפיא ליה כלומר לרב יוסי דמפיק מילתא דכלים ממניינא הואיל ויש בה מחלוקת וליכא למימנא ניחא ליה אי חשיב תינוק עכו"ם מכלל המנין לא טפיין ליה אלא לר"מ דפסיקא מילתא דכלים ולפיכך א"א לאפוקה ממנין אי חשיב תינוק עכו"ם כדאמרת דהוה ממניינא הא טפיין להו ופרקינן ר"מ אוכלים וכלים חדא חשיב להו ואי כדסליק אדעתייכו דפלגינן צינור מחצר כנראה מקושייתך על פירוש הרב ז"ל דאמרת בכללא אמאי לא קמה לה השוכח תחת הצינור ממניינא וכו' אילו הדבר כן שהצינור והחצר מוחלקים עד שיוכל החולק באחד מהם למנות השני היו שנים במנין ולעולם קשיא לר"מ וטפיין להו ואע"ג דחשיב אוכלים וכלים שנטמאו במשקים בחדא הילכך ליכא לפרושי אלא כדפרשינן. ושקשה לך מדגרסיתו ב"ה סברי בטלה מחשבתו ובית שמאי סברי לא אמרינן בטלה מחשבתו התשובה שאין לשון הגמרא כך בהרבה ספרים חקרנו וכתוב בהם מר סבר בטלה מחשבתו ומר סבר לא בטלה מחשבתו ולעולם אימא לך מר דהוא ת"ק ומר דהוא רבי יוסי כדפריש אבא מארי בפירוש המשנה ולא ק"ל מידי עכ"ל:

הלכה ו

כיצד פוסלין וכו' שאם היה במקוה פחות מארבעים סאה כו' הכל פסול. בפרק שני דמקואות.

ומה שכתב אבל מקוה שיש בו ארבעים סאה וכו' [**ולא עוד אלא וכו'**] . בפרק ששי ופרק שביעי דמקואות:

הלכה ז

מקוה שיש בו ארבעים סאה וכו'. בפ"ז דמקואות תנן היו בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר ובס"פ הערל (יבמות דף פ"ב ע"ב) אמרינן היו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואמר ר"י וכו'. עד רובו וכתבו המפרשים דהיינו דוקא במי פירות אבל מים שאובין אפילו אלף סאין אינן פוסלין את המקוה השלם שיש בו ארבעים סאה וממ"ש רבינו כאן נראה שהוא סובר דהא דאמרינן בפרק הערל עד רובו במים שאובים דוקא היא אבל במי פירות לא מכשרינן אלא בנתן סאה אחת ונטל סאה כדקתני מתניתין דמקואות ואמי פירות דקתני ברישא קאי ולפ"ז ההיא דמייתי בפרק הערל אינה מתניתין דמקואות דההיא דמקואות במי פירות ודהערל במים שאובים ודין מי פירות כתבו רבינו בפ"ז והרא"ש כתב בסוף נדה (הל' מקואות סי' א') שדברי רבינו תמוהים שמתחילה כתב כיון שיש בו ארבעים סאה ממלא בכתף ושופך כל היום אע"פ שרבין עליו מים שאובים כשר ולמה יפסל בנתן סאה ונטל סאה ביותר מרובן ואין לומר דהא דמכשר ברישא משום דיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים הילכך אינו נפסל ברביית מים פסולים אבל בנתן סאה ונטל סאה שלא נשארו במקוה ארבעים סאה מים כשרים א"א שלא יטול גם מן הכשרים הילכך אינו כשר אלא עד רובו דהא איהו גופיה כתב מקוה העליון שיש בו ארבעים סאה מים כשרים והיה ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שירדו המים וירדו לתחתון ארבעים סאה הרי התחתון כשר וגם העליון הוא כשר אע"פ שכל אחד מהם רוב מים שאובים ואין בשניהם ארבעים סאה מים כשרים אלא ודאי ההיא דנתן סאה ונטל סאה במי פירות כמו שפירש ר"ת והחמירו חכמים במי פירות דלא חזו לטבילה כלל דמקוה מים כתיב הילכך פסלי ברובא עכ"ל:

ונראה שאפשר לומר שטעם רבינו דמדינא שרי בכל גווני אלא דהיכא דנתן סאה ונטל סאה כי הוי רובו מיחזי להו לאינשי שניטלו הכשרים ונכנסו תחתם שאובים ויבאו להכשיר בכולם שאובים לגמרי ולפיכך גזרו בו מפני מראית העין אבל בהך דמקוה העליון ומקוה התחתון כיון דלא ניטלו ביד ליכא למיחש למראית העין וכבר הזכיר חילוק זה הרמב"ן בפרק המוכר את הבית:

הלכה ח

אין המים השאובים פוסלים את המקוה וכו'. בסוף פ"ק דתמורה (דף י"ב) ראב"י אומר מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים ממלא בכתף י"ט סאה ופותקן למקוה והם טהורים שהשאובה מטהרת ברבייה ובהמשכה וגרסינן תו התם א"ר יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה ופירש"י ופותקן למקוה שלא יערה מן הדלי לתוך המקוה דאפילו בשלשה לוגין מיפסיל מקוה בכה"ג אבל יעשה חריץ וגומא למרחוק ויערה מן הדלי לתוך הגומא ויקלחו המים דרך החריץ לתוך המקוה והיינו המשכה. והן טהורים כלומר כשר לטבול בו. מטהרת ברבייה ובהמשכה כשהרוב ממי הגשמים שנפלו מעצמם לתוכו והמשיך מיעוט של שאובה לתוכו דרך חריץ מטהרת השאובה:

ומ"ש וכן גג שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו וכו'. תוספתא פרק ד' דמקואות:

הלכה י

ומ"ש מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר וכו'. משנה פרק ד' דמקואות:

ויש לתמוה על דברי רבינו דממשנה זו משמע דלא מכשרינן בשאובה שהמשיכוה אלא דוקא כשנתערבו קודם שירדו למקוה אבל לא נתערבו לא כדיליף הרא"ש מדקתני סיפא היו מקלחים לתוך המים וכו' ואילו הוא ז"ל כתב לעיל מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושואב חוץ למקוה [והמים נמשכין ויורדין למקוה הרי הוא כשר הרי שאפילו שלא נתערבו קודם שירדו למקוה מכשיר] וצ"ל שרבינו ז"ל מפרש דהא דקתני היו מקלחין ממקום שאיבתן לתוך [המים היינו לומר שלא היו נמשכין אלא המים השאובין היו מקלחין ממקום שאיבתן לתוך המקוה] בלי המשכה כלל ומש"ה קתני שאם לא היו ארבעים סאה מים כשרים במקוה נפסל בשלשה לוגין מים שאובים שנפלו בו אבל אם היו השאובים נמשכים אע"פ שלא היו במקוה ארבעים סאה מים כשרים היו השאובים משלימים שיעורו כדלעיל וכפירוש הזה נראה מדבריו בפירוש המשנה אבל אכתי קשה מדקתני רישא אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה דמשמע שמפני שנתערבו מקודם הוא דמכשרינן הא לאו הכי לא צ"ל דהא דקתני שמתערבים היינו לאפוקי היכא דלא נפלו רוב כשרים ברישא דהיכא דהיה במקוה פחות מעשרים סאה ומשהו מים כשרים הוא נפסל בשלשה לוגין מים שאובים אף ע"פ שנפלו בו בהמשכה אבל כשהם מתערבים קודם שירדו והם נמשכים ויורדים אע"פ שאין רוב הכשרים ניכר ועומד לעצמו כיון שגם השאובים אינם יורדים למקוה בפני עצמם אלא מעורבים עם הכשרים ובדרך המשכה כשרים והכי משמע מדבריו ז"ל שכתב אין המים שאובין פוסלין את המקוה בשלשה לוגין עד שיפלו לתוך המקוה מן

הכלי אבל אם נגררו המים השאובים וכו' אינם פוסלים את המקוה עד שיהיו מחצה למחצה אבל אם היה רוב מן הכשרים הרי המקוה כשר כיצד מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושואב וכו' שהשאובה שהמשיכוה כשירה אם היה שם רוב ארבעים סאה מן הכשר כלומר דדוקא במקוה רוב ארבעים סאה מן הכשר הוא דמכשרינן כשנפלו בו מים שאובים ע"י המשכה הא לאו הכי לא ואח"כ כתב וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמים וכו' מבואר דהיינו לומר שאפילו שאב ונתן לתוך המקוה בלא המשכה כלל שכבר נפסל המקוה בשלשה לוגין מים שאובים שנפלו לתוכו אם היו רוב כשרים במקוה כשר ע"י המשכה שימשיכה כולה למקום אחר ואח"כ כתב מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר ונמשכים ויורדים וכו' לומר דאפי' לא היו רוב מים כשרים ניכר ועומד לעצמו כשנתערבו בו המים השאובים כיון שגם השאובים אינם יורדים למקוה בפני עצמה אלא מעורבים עם הכשרים ובדרך המשכה כשרים והיינו דכתב אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה כלומר שאם לא היו מתערבין קודם שיגיעו למקוה אע"פ שהיו השאובים נמשכים ויורדים אם לא היו במקוה רוב מ' סאה מן הכשרים קודם שיתערבו עמהם השאובים פסול ואח"כ כתב אבל אם היו הכשרים והפסולים מקלחים לתוך המקוה וכו' כלומר וכל זה הוא דוקא כשהיו השאובים נמשכים ויורדים אבל אם היו מקלחים כלומר שהיו השאובים יורדים למקוה בלא המשכה אפי' היו הכשרים בתוך המקוה ארבעים סאה חסר קורטוב נפסלו כולם מעת שנפלו בהם שלשה לוגין מים שאובים ואין להם תקנה אלא ע"י שימשיכם כדלעיל. ומה שהפסיק רבינו בהוראת מקצת חכמי המערב באמצע דבריו הוא מפני שחכמי המערב ורבינו חולקים בפירוש מה שאמרו בגמרא שאובה שהמשיכוה כולה כשירה לפיכך סמך ענין לו ועוד מפני שמשנה זו הוי תיובתא לחכמי המערב כמ"ש רבינו בפירוש המשנה לפיכך אחר הוראתם כתב דברי המשנה דמינה נשמע דליתא לההיא הוראה:

וטעם הוראת חכמי המערב נראה שהיתה מדגרסינן בפרק קמא דתמורה אמתני' דאין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון מאן תנא א"ר חייא בר אבא אר"י ראב"י היא דתניא ראב"י אומר מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים ממלא בכתף י"ט סאה ופותקן למקוה והם טהורים שהשאובה מטהרת ברבייה והמשכה מכלל דרבנן סברי דרבייה ובהמשכה לא אלא דכי אתא רבין אר"י שאובה שהמשיכוה כולה כשירה מני לא רבנן ולא ר"א אלא אמר רבה לפי חשבון כלים ויוסי בן חוני היא וכו' ומשמע לחכמי המערב דראב"י בעי רבייה דכשרים והמשכה דשאובים ורבנן לא באו רבייה דכשרים

אלא כל ארבעים סאה שאובים שהומשכו כשר ואפילו אין בהם תערובת כשרים כלל וכן פירש"י וסוברים דקי"ל כרבנן דרבים נינהו ורבינו כתב בפירוש המשנה שהם טעו בהוראה זו לסיבת מיעוט שמירת המשנה והחקירה למה שבה כלומר שנעלמה מהם מתניתין דמים שאובים ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקא וכו' שכתבתי לעיל דמשמע מינה בהדיא דבלא רוב מים כשרים לא מתכשרי מים שאובים ע"י המשכה ואני אומר שאין [מאותה הוראה] הוכחה שנעלמה אותה משנה מהם דאפשר דהוו ידעי לה ולא פסקו כמותה משום דהוו מפרשי לה כפירוש רבינו שמשון דאתיא דלא כרבי אליעזר ב"י ודלא כרבנן דפליגי עליה כדמשמע בסוף פ"ק דתמורה ואפילו אי הוו סברי דראב"י היא איכא למימר דלא פסקו כמותה משום דס"ל דלא קי"ל כוותיה ואע"ג דסתם תנא כוותיה לא קי"ל כההוא סתמא מדחזינן דכי אתא רבין אמר ר"י שאובה שהמשיכוה כולה [כשירה] וכיון דסתמא אמר הכי משמע דהכי הלכתא ולא כסתם מתניתין:

ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו שכתב מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושואב חוץ למקוה והמים נמשכים ויורדים וכו' הרי הוא כשר ואפילו השלימו לאלף סאה שהשאובה שהמשיכוה כשירה אם היה רוב ארבעים סאה מן הכשר ומשמע דהא כראב"י אתיא דאמר מקוה שיש בו כ"א סאה וכו' פותקן למקוה ואח"כ כתב וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמים וכו' שהשאובה שהמשיכוה כולה כשירה ומשמע דהיינו כרבנן וכדאמר רבין שהמשיכוה כולה כשירה והיאך רבינו מזכי שטרא לבי תרי דמעיקרא פסק כראב"י והדר פסק כרבנן. ונ"ל שרבינו סובר דה"פ דשמעתא התם מדקאמרה מאן תנא דסבר אין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון ראב"י היא משמע דאיכא רבנן דפליגי עליה דראב"י ואמרו דמים שאובים פוסלים את המקוה שלא לפי חשבון כלומר דאפילו קדמו רוב כשרים והמשיך לתוכן י"ט סאין שאובין פסלי א"כ הא דקאמר רבין שאובה שהמשיכוה כולה כשירה כלומר שאם היו כ"א סאה מי גשמים ועירה י"ט סאין שאובין בלא המשכה שנפסלו כולם ואח"כ המשיכם כולם למקום אחר כשרים כמאן דלא כרבנן דהא לא מכשרי שאובה ע"י המשכה כלל ודלא כראב"י דאם איתא דהוה מכשר בה אם איתא דרבנן פליגי עליה לא הוה שתיק מינה כי היכי דלא נימא דעד כאן לא אכשר אלא כשהמשיך הי"ט שאובים לתוך הכ"א כשרים שלעולם היו הכשרים בכשרותם אבל היכא שעירה השאובים לתוך הכשרים בלא המשכה שנפסלו הכשרים מודה לרבנן דפסלי [אפילו המשיכם אח"כ] הילכך ע"כ לומר דליכא מאן דפליג על ראב"י ואע"ג דמשמע דיחידאה איתמר איכא דכוותה בפרק ארבע מיתות דהשתא רבין אגמרן דאע"ג דמדברי ראב"י לא משמע דשרי

אלא בשהמשיך י"ט שאובים לתוך כ"א כשרים הוא הדין דשרי בעירה הי"ט שאובים בלא המשכה ואחר כך המשיך את כולם דהא איכא למימר שאע"פ שבעת שעירה הי"ט שאובים בלא המשכה נפסל הכל מ"מ כיון שהמשיך הכל כשרים ופסולין יחד עדיף טפי מהיכא דלא המשיך אלא הי"ט שאובים בלבד הילכך שני דינים הללו שקולים ונקט חד מינייהו ולא חש למינקט אידך משום דכיון דליכא מאן דפליג עליה שפיר ילפינן חד דינא מחבריה. אי נמי ה"פ הא ודאי דרבנן פליגי אראב"י מדנקיט לה בלישנא דיחידאה ואי כדקאמרת מאן תנא דאמר אין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון ראב"י משמע דרבנן דפליגי אראב"י לחומרא פליגי וכמ"ש לעיל וא"כ דרבין דלא כמאן דלא כראב"י דהא ע"כ לא שרי ראב"י אלא בשעירה הי"ט שאובים לתוך הכ"א כשרים בדרך המשכה ולא בשעירה אותם שלא כדרך המשכה שכבר נפסלו ושוב לא תועיל בהם המשכה הילכך ע"כ לומר דרבנן דפליגי אראב"י לקולא פליגי ושרו אפילו בשעירה הי"ט שאובים בלי המשכה אע"פ שנפסלו כולם כיון שחזר והמשיכן הוכשרו מאחר דאיכא רבייה והמשכה ופוסק רבינו כרבנן דרבים נינהו וגם דרבין אמר ר"י אתי כוותייהו ולפיכך כתב תחילה דהיכא דהמשיך הי"ט שאובים דכשר דכ"ע מכשרי בה ואח"כ כתב שאפילו עירה הי"ע שאובים בלא המשכה שנפסל הכל אם חזר והמשיך הכל הוכשר כרבנן דפליגי אראב"י וכדרבין וזה נראה עיקר:

פרק ה

הלכה א

מקוה שנפלו אליו שלשה לוגין מים שאובים וכו' עד מצטרף לשלשה לוגין. בפ"ג דמקואות מכלי אחד משנים משלשה מצטרפין מד' אין מצטרפין בד"א בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון ובד"א בזמן שלא נתכוון לרבות אבל אם נתכוון לרבות אפילו קורטוב בכל השנה מצטרפין לשלשה לוגין ומשמע לי דנתכוון לרבות היינו שכשהוא מטיל אותם מים שאובים למקוה הם על דעת לרבות מי המקוה שיהיו בו מים בשפע ולא יחסר על ידי טבילות שיטבלו בו אז מצטרפין אפילו קורטוב בכל שנה אבל אם לא הטיל על דעת זו בזה אמרו מד' אין מצטרפין והטור ורבינו ירוחם פירשו בע"א:

ומ"ש בין שקדמו השאובים וכו'. בפ"ב דמקואות וכחכמים דאמרי בין בתחילה בין בסוף שיעורה ג' לוגין:

ומ"ש כיון שנפלו ג' לוגין מים שאובים לתוך מ' סאה נפסל הכל ונעשה שאוב. נראה כסותר למ"ש בפ"ד מקוה שיש בו ארבעים סאה מים שאינם שאובים ושאב בכד ושפך

לתוכו כל היום כולו כשר וכ"כ עוד בספ"ו ומשמע מדבריו שם דאפילו בשאב ושפך על דעת לרבות מי המקוה קא מכשר ושמא י"ל דלתוך ארבעים סאה דנקט הכא כשהם ארבעים סאה עם השלשה שאובים שנפלו אירי אבל אם היו מ' סאה שלמים מים כשרים כולם לא נפסלו במים שאובים שנפלו לתוכן וכיוצא בזה פירש רבינו שמשון התוספתא דקתני שתי בריכות של מ' מ' סאה זו ע"ג זו ונפלו שלשה לוגין מים לעליונה ונפתקו ובאו לתחתונה כשרים שאני אומר שלמו מ' סאה עד שלא ירדו שלשה לוגין וכיוצא בזה כתב רבינו בפ"ב דערלה שפירש הירושלמי מתניתין הערלה מעלה את הכלאים כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים:

הלכה ב

שנים שהטילו זה לוג ומחצה וכו'. משנה פ"ג דמקואות וכחכמים:

ומ"ש גבי סוחט כסותו והגביהה. הוא מדתנן בפ"ז דמקואות גבי מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וכו' הטביל בו את הסגוס והעלהו ומקצתו נוגע במים טהור פירוש סגוס בגד עב של צמר והרבה מים נבלעים בו וכל זמן שמקצתו במים אין המים שבתוכו נחשבים שאובים כל זמן שלא העלהו לגמרי מן המים וטהור המקוה אבל אם העלהו כולו מים שבתוכו שאובים והמקוה נחסר והמים שמתמצים מתוכו למקוה פוסלין אותו הרי שכל זמן שמקצתו נוגע במים אין המים שבתוכו נחשבים כשאובים:

הלכה ג

המטביל כר וכו'. פרק ז' דמקואות.

ומה שכתב אבל הקופה והשק וכו'. שם בפרק ו':

הלכה ד

מקוה שיש בו ג' גומות וכו'. בפ"ג דמקואות וכת"ק וכתב הר"ש משמע דדוקא שידוע אבל ספק פסול:

הלכה ה

שני מקואות אין בכל אחד מהן מ' סאה וכו' אבל מקוה שאין בו ארבעים סאה וכו'. שם רפ"ג ודלא כרבי יהושע אלא כרבי יוסי וכחכמים:

הלכה ו

בור שהוא מלא מים שאובים וכו'. שם:

ומ"ש מקוה שיש בו עשרים סאה מי גשמים וכו' וכן אם עשה מקוה וכו'. שם גבי מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו שלשה לוגין מים שאובים וחכ"א לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד כיצד הבור שבחצר ונפלו לו שלשה לוגין לעולם הוא בפיסולו

עד שיצאו מלואו ועוד או עד שיעמיד בחצר מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים ר"א בן עזריה פוסל אא"כ פסק ופירש רבינו שמשון שיעמיד בחצר ארבעים סאה מקוה כשר למטה מהפסול ופותקו לכשר כדי שיתחברו ויטהר העליון הפסול מן התחתון הכשר כר"מ בספ"ב דחגיגה דאית ליה גוד אסיק וכ"ש אם הכשר למעלה ור"א פוסל דלית ליה גוד אסיק ואפשר דאפילו גוד אחית נמי לית ליה כרבנן דאמרי בתוספתא אין מטבילין לא בתחתונה ולא בעליונה אא"כ פסק שפסקו מימיו ויצאו ממנו מילואו ועוד עכ"ל. ורבינו נראה שפוסק כרבנן דלית להו אפילו גוד אחית לענין מקואות ולפיכך סתם וכתב וכן אם עשה מקוה שיש בו ארבעים סאה מים כשרים ועירבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו ולא כתב שאפילו הוא עליון או תחתון כשר ואע"פ שיש לדחות שסתם דבריו לומר דבכל ענין כשר בפ"ח גבי ג' גומות שבנחל יתבאר דלית ליה גוד אחית ואהא דתנן והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו פירש רש"י דהיינו חרדלית של גשמים כלומר דאילו היתה אמת המים נובעין אפילו אינה אלא כל שהוא היתה מטהרת את המים השאובים שבבור:

הלכה ז

המסלק את הטיט לצדדין וכו'. בפ"ב דמקואות וכת"ק:

הלכה ח

גייס העובר ממקום למקום וכו'. תוספתא דמקואות פ"ג ר' יוסי אומר זילף בידיו וברגליו שלשה לוגין למקוה פסול הוליכו עם הקרקע כשר לגיון העובר ממקום למקום וכן שיירא העוברת ממקום למקום וזלפו בידיהם וברגליהם שלשה לוגין למקוה כשר ולא עוד אלא אפילו עשו מקוה בתחילה כשר ופירש הרא"ש לגיון הוא חיל רוכבי סוסים וכן שיירא ואם עשו מקוה ברגלי בהמות כשר אבל אדם שזילף בידיו או ברגליו שלשה לוגין למקוה חסר פסלו עכ"ל אבל מדברי רבינו שמשון נראה שאינו מחלק בין אדם לבהמה שכתב וזילפו בידיהם וברגליהם שלשה לוגין למקוה כשר אבל עם הקרקע קאמר ובמה ששנינו הוליכו עם הקרקע פירש דהיינו המשכה שמערה חוץ למקוה והם נמשכים למקוה ע"כ ולפי זה הא דתניא ולא עוד אלא אפילו עשו מקוה בתחילה כשר כמאן דאמר שאובה שהמשיכוה כולה כשירה אתיא אבל למאן דלא מכשר אלא כשהמשיך רובא ליתא להאי תוספת' ורבינו משמע לו שהוא מפרש התוספתא שהעבירו על גבי קרקע או שניתנו ע"י דריסת רגלי אדם או בהמה כשר שאין חילוק בין אדם לבהמה לענין זה וצ"ל דהא דאמר רבי יוסי זילף בידיו וברגליו שלשה לוגין למקוה פסול מפרש רבינו דלא ע"י נתיזה היה

אלא שנטל בידיו וברגליו שלשה לוגין והטילן למקוה ולפי שהיה מפרש כן לא הוצרך לכתוב דברי ר"י דמדין המסלק את הטיט הוא נלמד:

הלכה ט

מקוה שאין בו ארבעים סאה וכו': **כתב** הראב"ד ופסולים להקוות עליהם א"א זה שיבוש אלא כשרים להקוות עליהן וכו'. ובאמת שכדברי הראב"ד כתב ר"ש בתוספתא דמקואות פ"ק כי שם הוא מקום דינים אלו דקתני גבא שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכן פחות משלשה לוגין מים טמאים פסולים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים להקוות עליהם, ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי בית שמאי ובית הלל אומרים רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר"ש שטפו אע"פ שלא רבו כשרים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים להקוות עליהם וכיצד רבו אע"פ שלא שטפו כדברי בית הלל מקוה שהוא מחזיק ארבעים סאה ובתוכו י"ט סאה ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובים טמאים כיון שנפל לתוכו כ"א סאה של מי גשמים טהורים מפני שרבו וכיצד שטפו אע"פ שלא רבו כדברי ר"ש מקוה שהוא מחזיק כ' סאה ובתוכו י"ט סאה ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובים טמאים כיון שנפל לתוכו סאה אחת של מימי גשמים טהורים מפני ששטפו וכמה שטפו כל שהן, נפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובים טמאים פסולים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולין להקוות עליהן וירדו גשמים ושטפו כדברי בית שמאי וכדברי בית הלל רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר"ש שטפו אע"פ שלא רבו כשרים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולים להקוות עליהם עד שיצא ממנו מילואו ועוד אי זהו מילואו ועוד מקוה שהוא מחזיק עשרים סאה ובתוכו י"ט סאה ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובים טמאים, רבו מי גשמים ונתמלאו לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד דבר מועט למעט שלשה לוגין. מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קורטוב ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובים טמאים פסולים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולין להקוות עליהם, פחות משלשה לוגין אפילו כולם טמאים כיון שנפל לתוכו קורטוב אחד של מימי גשמים טהורים וכשם שטהורים לטבילה כך טהורים לכל דבר ע"כ לשון התוספתא. ורבינו נראה שהיה גורס בבא דרישא נמי פסולים להקוות עליהם ואע"פ שפחות משלשה לוגין מים שאובים אינם פוסלים את המקוה וא"כ כשרים להקוות עליהם שאני הכא דהני פחות משלשה לוגין מים שאובים הוו טמאים ולפיכך הם פסולים להקוות עליהן ומיהו ה"מ כשלא רבו הכשרים הנקוים עליהם כגון שהיו במקוה כ' סאה או יותר מים כשרים כשנפלו הפחות משלשה לוגין מים שאובים טמאים דכיון דכי מקוה עלייהו להשלימם לשיעור מקוה

אין מים האחרונים רבים על הראשונים נפסלו ואפילו מרבה מים יותר ממה שצריך לשיעור מקוה דלא חשיבא רבייה אלא במאי דצריך לשיעור מקוה אבל אם מים כשרים שהיו במקוה בעת שנפלו הפחות משלשה לוגין הללו היו פחותים מכ' סאה דהשתא כי מקוה עלייהו להשלימם לשיעור מקוה הוו מים בתראי רבים על מים דהוו ברישא כשר. וה"פ דרבינו מקוה שאין בו מ' סאה וכו' כלומר יש בו מים כשרים שיעור חצי מקוה או יותר ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים טמאים שאובים פסולים להקוות עליהם, ירדו עליהם גשמים ורבו עליהם כלומר אבל אם שיעור המים הראשונים היה מועט עד שכשירדו גשמים וישלימו למ' סאה נמצא שמים אחרונים רבים על הראשונים כשרים. כנ"ל לפרש למימרא דבדוקא נקטה תוספתא מקוה שהוא מחזיק ארבעים סאה אלא דאי הוה ס"ל לרבינו הכי לא היה סותם דבריו לפיכך נראה דבכל ענין שרבו מים אחרונים על מים ראשונים הוכשרו. ובין כך ובין כך לישנא דנקט רבינו גבי ירדו עליהם גשמים וכו' כשרים להקוות עליהם אינו נוח לי ומאי להקוות עליהם דקאמר הכי הל"ל כשרים לטבול בהם. ואפשר דמשום דלא פסיקא ליה מילתא שיהא בהם מ' סאה דהא אפשר דמים קמאי הוו מועטים שאפילו עם מים אחרונים שרבו עליהם אין שם מ' סאה לפיכך כתב כשרים להקוות עליהם לומר דמים טמאים שנפלו בו נתבטלו וממילא משמע שאם יש שם ארבעים סאה כשר לטבול בו:

ומ"מ קשה דקתני סיפא מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קורטוב ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין אפי' כולם טמאים כיון שנפל לתוכו קורטוב של מי גשמים טהורים לטבילה ולכל דבר והא קתני רישא דכל שלא רבו מים אחרונים על הראשונים פסולים וצ"ל שרבינו מפרש דשאני לן בין מקוה שאין בו מ' סאה כלומר שאין בו אלא ל"ט או פחות למקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קורטוב דכיון שיש עליו שם מ' סאה לא פסלוהו כלל פחות משלשה לוגין מים טמאים:

פרק ו

הלכה א

כל הכלים המקבלים וכו'. ריש פרק רביעי דמקואות:

הלכה ב

כל כלי שלא נעשה לקבלה וכו'. שם סילון שהוא נראה מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה:

הלכה ג

השוקת שבסלע וכו'. משנה שם השוקת שבסלע וכו' אינה פוסלת את המקוה היתה כלי וחיברה בסיד וכו' פוסלת את המקוה ניקבה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהו כשירה וכמה יהא בנקב כשפופרת הנאד אמר רבי יהודה בן בתירא מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפופרת הנאד והיו כל טהרות שבירושלים נעשות על גבה ושלחו ב"ש ופחתוה שב"ש אומרים עד שיפחת רובה ופירש הרא"ש השוקת שבסלע שחקקוה בסלע ואינה חשובה כלי הואיל ומתחלתה נחקקה בסלע וה"ה אם קבע האבן וחיברו בקרקע ואח"כ חקקו כדאיתא בפרק המוכר את הבית אבל אם היתה כלי ואח"כ חיברה חשובה כלי ופוסלת את המקוה. כמה יהא בנקב פשטא דמתניתין קאי אמאי דסליק מינה כמה יהא בנקב לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מחמת שאיבה ומייתי עובדא דשוקת יהוא שהיתה נקובה כשפופרת הנאד כדי שלא יפסלו המים המקלחים בתוכם אבל בפ"ק דיבמות (דף ט"ו) מייתי הך דשוקת יהוא על ענין עירוב מקואות כשפופרת הנאד ומשמע שלא היו ארבעים סאה בשוקת והיה מחובר למקוה שלם בנקב כשפופרת הנאד ומילתא באפי נפשה היא ולא קאי אירשא אבל ניקבה דרישא לא בעי כשפופרת הנאד כיון שהנקב הוא למטה בשוקת ואינה יכולה לקבל מים כ"ש נתבטלה מתורת כלי ובתוספתא פליגי תנאי בהא דתניא קסטלין המקלח מים בכרכים אם היה נקוב כשפופרת אינו פוסל את המקוה ואם לאו פוסל את המקוה הלכה זו עלו בני אסיא שלשה רגלים ולרגל השלישי הכשירו להם אפילו נקב כמחט אמר ר"א ברבי יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הורית בד"א מן הצד אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה ואם היה מקבל כל שהו מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה פירוש כל זה מדברי חביריו שאמרו לו יפה הורית דבד"א דבעינן כשפופרת הנאד מן הצד אבל אם ניקב בשוליו אינו פוסל אם ניקב כמלא מחט ואם היה מקבל כל שהוא פי' שנקוב מן הצד כשפופרת הנאד וגבוה מעט מהשוליים ומקבל מן הנקב ולמטה מים כל שהו פוסל את המקוה וסוגיא דיבמות במקומה ההיא דשוקת יהוא בעירוב מקואות ס"ל כתנא דסבר מלמטה מהני נקב כל שהוא הילכך צריך לשנות פשטא דמתניתין ולומר דמילתא באפי נפשה היא ולא קאי אירשא וכתב ר"מ נראה דהלכה כר"א ברבי יוסי דמעשה רב וחביריו נמי הודו לו דיפה הורה וסתמא דגמרא מייתי להההיא דשוקת יהוא לענין עירוב מקואות אלמא לא קיימא אניקבה מלמטה לענין כלי המקוה דהתם לא בעינן כשפופרת אלא כמלא מחט וכר"א ברבי יוסי וכן בפסקי רבינו שמחה בניקבה למטה בשוליה שאין יכול לקבל מים לא

בעינן כשפופרת הנאד וכן הביא רבינו שמשון ראיה מן התוספתא דלמטה בשוליה סגי בנקב כל שהוא ולמדנו מזה שמותר לעשות גיגית גדולה של עץ או שוקת אבן ויעשה למטה בשוליים נקב כל שהו ויושיבנה על הארץ וימשוך לתוכה מים ויטבול בה עכ"ל: **ומ"ש** יושיבנה על הארץ. כך מפורש בתוספתא דקתני עלה ההיא דר"א ברבי יוסי פקקו בסיד ובבנין אינו פוסל את המקוה בסיד ובגפסיס פוסל את המקוה על גבי הארץ ועל גבי סיד וגפסיס או שמירחו בטיט מן הצדדין אינו פוסל את המקוה ופירש רבינו שמשון והרא"ש בסיד ובבנין שהביא סיד וצרורות ופקק בו הנקב לא חשיבא סתימה אבל בסיד וגפסיס יחד חשיבא סתימה מעלייתא וחשיב כלי הושיבו על גבי הארץ כלומר לא סתם הנקב אלא הושיבו על הארץ כדי שלא יצאו המים או על גבי סיד וגפסיס או שמירח הנקב מן הצדדים אכתי לא הוי כלי ואינו פוסל את המקוה:

ומתוך דברי רבינו שכתב כאן משמע לי שהוא מפרש מתניתין כפשטא דכמה יהא בנקב קאי למאי דסליק מיניה דהיינו לענין לבטלו מתורת כלי שלא יפסול המקוה מחמת שאיבה קאמר כמה יהא בנקב כשפופרת הנאד ולפ"ז צ"ל בההיא דפ"ק דיבמות דתרי שוקת יהוא היו בירושלים חדא שהיו מטבילים בתוכה ולא היה בה מ' סאה אלא על ידי עירובה עם מקוה שבצדה על ידי נקב שביניהם ועוד שוקת יהוא אחרת היתה שהיו המים נמשכים בה ויורדים למקוה ועשו בה נקב לבטלה מתורת כלי והיינו הך דתנן במסכת מקואות ושיעורא דנקב דעירוב מקואות ושיעורא דלבטלו מתורת כלי שוים הם דבתרווייהו הוי כשפופרת הנאד ואע"ג דבתרווייהו קתני כל טהרות שהיו בירושלים נעשות על גבה אין למדין מן הכללות וקצת הטהרות היו נעשות בשוקת זו ובזמן אחר היו כל הטהרות נעשות בשוקת זו ואף אם נאמר דדא ודא אחת היא ובין הכא ובין התם לא לענין עירוב מקואות מיתניא אלא לענין נקב המבטלה מתורת כלי וכפשטא דמתניתין דמסכת מקואות והא דקאמר עלה התם ותנן עירוב מקואות כשפופרת הנאד בעביה ובחללה כשתי אצבעות חוזרת למקומן לא מייתי לה אלא ללמוד ממנה שיעורא דשפופרת הנאד כמה הוי ולא לומר דההיא דשוקת מיתניא לענין עירוב מקואות כלל:

הלכה ד

ומ"ש רבינו הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה וכו'. נראה שטעמו מההיא דתניא בתוספתא קסטלין המחלק מים בכרכים והוא ז"ל מפרש דקסטלין היינו שדרך כרכים להניח במקום מוצא המים חבית גדולה או עריבה גדולה של חרס ושם מתכנסין כל המים הבאים לכרך ומשם יפרדו לקלח המים לכל מעיינות הכרך וסובר ז"ל דהלכה כר"א ברבי יוסי כיון שהודו לו חביריו וסובר עוד דמאי דאמר ר"א ברבי יוסי הלכה

זו הוריתי ברומי לטהרה פירושו הוריתי דשיעור נקב דקסטלין להכשירו למקוה יהא כשיעורו לטהרה דהיינו כמוציא זית שזהו שיעור המטהר לכלי חרס מידי טומאה לגמרי כמבואר בדבריו פרק י"ט מהלכות כלים. ומה ששנינו בתוספתא בד"א מן הצד וכו' סיומא דמילתא דת"ק הוא ואינו ענין לדברי ר"א ברבי יוסי ומשמע ליה ז"ל דלענין לטבול בתוכו איתניא תוספתא ולהכי נקט קסטלין שהוא כלי דסתמו שהוא מחזיק מים מרובים שיש בהם כדי לטבול בתוכו ולפיכך כתב ה"ז כשר ללמדנו דלהטביל ולטבול בתוכו נמי כשר וגבי סתמו בסיד או בגפסיס כתב עדיין הוא פוסל את המקוה כלישנא דתוספתא לאשמועינן דלא מיבעיא דאין טובלים בתוכו אלא מיפסל נמי פסיל את המקוה דכיון דאכתי כלי הוא הוה ליה מים שאובים ופוסלים את המקוה וכל היכא דאין מימיו פוסלים את המקוה משום דלא חשיב כלי כשר לטבול בו וכן מ"ש בסמוך אבל כלי שחיברו בסלע פוסל את המקוה ניקבה מלמטה או מן הצד כשפופרת הנאד כשירה ואינה פוסלת את המקוה היינו לומר דכיון דניקב כשפופרת הנאד לא חשיב כלי וכשר לטבול בו ואצ"ל שאינו פוסל את המקוה. ואם תאמר הרי שם כתב כלי סתם ואף כלי חרס במשמע והצריך בו שיהא בנקב כשפופרת הנאד והיכי מכשר ביה הכא בנקב המטהרו דהיינו במוציא זית וי"ל דהתם שאני שחיבר הכלי בסלע בעודו שלם כדמשמע מדבריו שמאחר שהיה שלם בשעה שחיברו בסלע לא נתבטל שלימותו עד שינקוב נקב כשפופרת הנאד אבל הכא שניקבו ואח"כ קבעו וכדקתני ונקבו וקבעו בארץ כיון שניקב נקב המטהרו מידי טומאה ובטל שם כלי מיניה קודם שקבעו שפיר דמי א"נ דכלי שקבעו בסלע דקאמר בכלי אבנים דומיא דשוקת דנקט בריש ומשום דכלי אבנים אינם מקבלים טומאה לא שייך לשעורי בהו בכדי טהרה הלכך משערינן בהו כשפופרת הנאד אי נמי אפי' אם ת"ל דכלי שחיברו בסלע כל כלי במשמע ואפי' כלי חרס איכא למימר דגזרו ביה משום דשוקת שבסלע כשירה בלא שום נקב ואיכא למיחש דאתו למיטעי ולאכשורי בכלי שחיברו בסלע בלא שום נקב ולפיכך הצריכו בכלי שחיברו בסלע לעשות נקב גדול כשפופרת הנאד כי היכי דליהוי היכרא במילתא ומ"ש אח"כ השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא"כ היו נקובים כשפופרת והיא משנה בפ"ז דמקואות הטעם שלא הצריכו בהם נקב המטהרם כמו שאמרו בכלי חרס נראה דהיינו משום דכלי חרס שאני דשיעור המטהרם הוי בציר משפופרת הנאד הילכך כיון דבטל שם כלי מינייהו בנקב במוציא זית בהכי סגי אבל בשידה ותיבה שהם כלי עץ ששיעור המטהרן גדול מאד שהוא במוציא רמון ראו חכמים דלבטלו מתורת כלי לענין מקוה דלא סגי ליה בכשפופרת הנאד שהוא שיעור המספיק לענין עירוב מקואות דאע"ג

דלבטלו מכלי לענין טומאה צריך שהיה נקב יותר גדול דלשיעורא דלטומאה וטהרה לחוד ושיעורא דלענין מקואות לחוד:

ומ"ש וכן אם פקק את הנקב בסיד ובבניין אינו פוסל וכו'. מבואר שכל זה מהתוספתא שהבאתי לעיל אלא שרבינו ז"ל מפרש דתוספתא אשמעינן דלאכשורי מים שבחבית או עריבה של חרס הללו תרתי בעינן חדא דנוקב נקב המטהרו דהיינו במוציא זית ועוד צריך שיקבענו בארץ דומיא דקסטלין או שיהיה בו הוכחה שהוא דבר של בניין ולא דבר של כלי או שיורי כלי ומש"ה קתני שאם פקקו בסיד ובבניין כלומר בצרורות וכיוצא בהן כעין בנין לא חשיב כלי כלל ולפיכך אינו פוסל את המקוה וה"ה דכשר לטבול בו אלא איידי דבעי למינקט סיפא פוסל נקט רישא אינו פוסל אבל כשסתמו בסיד או בגפסיס לבד כיון דאין דרך בנין באלו לבדם בלא אבנים או צרורות נמצא שחיסר אחד מהתנאים הצריכים לבנין הלכך עדיין שם כלי או שיורי כלי עליו ופוסל את המקוה כמו שהיה פוסל קודם שסתמו ובתר הכי קתני שאע"פ שלא קבעו בארץ דהיינו קבורה בארץ כדרך הקסטלין וגם לא בנאו בצרורות אלא שהושיבו על הארץ ומירח מן הצדדין בטיט להדביק הכלי לארץ כשר ולא מיבעיא אם הושיבו על הארץ אלא אפי' הושיבו על גבי סיד וגפסיס ומירח בטיט מן הצדדין להדביקו לסיד וגפסיס כשר שמאחר שהסיד והגפסיס על הארץ הם עומדות כארעא סמיכתא נינהו וכל שמירח מן הצדדין בטיט חשיב כקבוע וכשר ואע"פ שכתוב בתוספתא או שמירחו מפרש לה רבינו כאילו כתוב ומירחו ואפשר שכך היתה גירסתו בתוספתא. ומ"מ איכא למידק אמאי כתב והוליכו על גבי הארץ וכו' ולא כתב והניחו על גבי הארץ ולפיכך נראה שאפשר לפרש דה"ק אם גרר על גבי הארץ או על גבי הסיד ונסתם הנקב מחמת שנדבק בו באותה גרירה ואח"כ מירח בטיט מן הצדדין כלומר סביבות הנקב כדי להעמיד מה שנדבק בו בשעת גרירה כשר והשתא הוי שפיר כבנין שמה שנדבק בו ע"י הגרירה הוי כצרורות ומירוח הטיט הוי במקום סיד שטחין בבנין ומש"ה כשר כנ"ל לפרש לדעת רבינו:

וכתב הראב"ד ועשאהו מקוה הרי זה כשר א"א דבר זה אינו מחוור להטביל וכו'. ואני אומר שמ"ש רבי יהודה אומר בכלי גדול ארבעה טפחים וכו' הוא במשנה השידה והתיבה שבים שכתבתיה ואתא לאפלוגי את"ק דאמר כשפופרת הנאד:

ומ"ש שהשידה והתיבה בכלי מנוקב בכדי טהרתו הוא, איני יודע לו טעם דהא סתם שידה ותיבה דעץ נינהו וכלי עץ שיעור טהרתן בכמוציא רמון והוי טפי טובא מכשפופרת הנאד דמכשר ביה ת"ק:

ומ"ש איך אפשר שלא יהא בקרקעיתו ודפנו חרס הראוי לקבל טומאה וכו' ונמצאת טבילה זו בכלים. יש לתמוה עליו אם טענה זו תספיק לשוויינהו כלים לענין דטבילה בתוכו הויא טבילה בכלים למה לא תועיל לפסול המקוה במים היוצאים ממנו דחשיבי מים היוצאים וכיון דחזינן דלפסול את המקוה לא חשיבי כלים ה"ה דלטבול בתוכו לא חשיבי כלים דמהי תיתי לן לפלוגי ביניהו מיהו בהא איכא למימר דלטעמיה אזיל שסובר שהמים העוברים בכלים ויוצאים חוצה לו אע"פ שפסולים לטבול בהם אם נפלו למקוה לא פסלוהו אבל קשה שלא היה לו להקשות מסברתו לרבינו ועוד דלפי דבריו כי ניקב כשפופרת הנאד נמי לא הוה לן למישרי למיטבל בגויה מההוא טעמא גופיה דאיך אפשר שלא יהא בקרקעיתו ודפנו חרס הראוי לקבל טומאה על ידי יחודו אלא ודאי אע"פ שאילו יחדו להשתמש בו היה בקרקעיתו חרס הראוי לקבל טומאה כיון שלא יחדו להשתמש בו אין עליו תורת כלי:

הלכה ו

(ה-ו) **המניח טבלא תחת הצינור וכו'**. משנה פ"ד דמקואות ופירש ר"ש אם יש לזבז מד' רוחותיה דאי משלש אין זה בית קיבול:

החוטט בצינור וכו' עד ה"ז כשר. שם וכת"ק:

ומ"ש ואפי' קבעו אחר שחקק בו וכו'. בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ה ע"ב) ובפרק מרובה (בבא קמא דף ס"ז):

הלכה ז

הספוג והדלי וכו' עד כמו שביארנו. פרק ו' דמקואות. ופירש ר"ש הספוג והדלי כשאין בהם שלשה לוגין בעין אא"כ תצרף עמהם המים הדבוקים בהם וכיון שאין השלשה לוגין בעין לא מיקרי נפלו ולא גזור רבנן וכשר להקוות עליו והרא"ש פירש הספוג שבלועים בו שלשה לוגין מים וכשנפלו למקוה נתערבו המים הבלועין בו עם מי המקוה וכן הדלי שפיו צר ובו שלשה לוגין מים שאובים ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ונתערבו כולם עם מי המקוה עכ"ל:

הלכה ח

השידה והתיבה שבים וכו' עד פוסלין את המקוה. משנה בפ"ז דמקואות וכתב ר"ש שק או קופה לא בעו נקיבה כשפופרת הנאד וכו' וכן בסל וגרגותני לא בעינן שיתערבו המים דרך פיו אלא אפי' אין מתערבין אלא דרך הנקבים שבתוכו בטלים מים שבתוכו אגב מי מקוה כיון דמלא נקבים ואין מחזיק מים כלל וכן מוכח בתר הכי עכ"ל:

הלכה ט

גיסטרא טמאה וכו' מעיין היוצא מן התנור טמא וכו'. גם זה משנה שם וכתב ר"ש ושפתה למעלה מן המים ואפ"ה כיון דשבר כלי הוא בטלי מימיה אגב מקוה וכשרים להטביל בה כלים והרא"ש כתב גיסטרא שבר כלי והיא טמאה ושפתה חוץ למים אלא שיש בה פגימות בשפתה כמו כלי חרס שנשבר שאין מקום השבר שוה ונכנסים המים לגיסטרא דרך אותם פגימות והכלי שהטביל טהרו מטומאתן כי מי המקוה מחוברים למים שבתוכה עכ"ל:

הלכה י

חבית מלאה מים וכו'. פרק קמא דמכות (דף ד') אמר רב יהודה אמר רב חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד ודוקא לים הגדול דקאי וקיימא אבל נהרא בעלמא לא ופירש"י הטובל שם באותו מקום לא עלתה לו טבילה שמא כל מים שהיו בחבית עומדים יחד ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובים וזה אחד מהפוסלים את התרומה אבל מדברי רבינו משמע דלעניין עלייה מטומאה ע"י טבילה זו קאמר וקשה שהרי כתב בפ"ד מקוה שיש בו ארבעים סאה אפילו שאב ושפך לתוכו כל היום כולו כשר וסתם מקואות קוו וקיימי דומיא דים ואפ"ה מכשיר ואפשר לדחוק ולומר דמשום בא ראשו ורובו במים שאובים קאמר דלא עלתה לו טבילה ולענין פיסול תרומה וכדפרישית ויותר נכון לומר דלעניין עלייה מטומאה ע"י טבילה זו קאמר ושאני ההיא דפ"ד שמתוך שבאו השאובים בדרך שפיכה הם מתערבים בכל מי המקוה ואין שם שלשה לוגין שאובים במקום אחד משא"כ בחבית שנפלה דלאו דרך שפיכה אתא:

הלכה יא

מים שאובים שהיו בצד המקוה וכו'. נראה שכתב כן מדתנן בפ"ו דמקואות האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל מן הצד אינו פוסל מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה ואע"ג דמסיים במתניתין וחכ"א אם מקבלת האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאביק כשר ואם לאו פסול ר"א ברבי צדוק אומר אם מקבל האביק כל שהוא פסול לא חש רבינו לדבריהם משום דס"ל כתנא קמא:

הלכה יב

שתי בריכות זו למעלה מזו וכו'. שם המטהרת שבמרחץ התחתונה מליאה שאובים והעליונה כשרים אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין פסול כמה יהא בנקב ויהיה בו שלשה לוגין אחד משלש מאות ועשרים לבריכה דברי רבי יוסי ר"א אומר אפילו התחתונה

מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובים ויש כנגד הנקב שלשה לוגין כשר שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ופסק כרבי יוסי דנימוקו עמו ודבר פשוט הוא דלרבותא נקט רבי יוסי התחתונה מלאה שאובים לומר דאפי' הכי פוסלת וכל שכן היכא דעליונה שאובים והתחתונה כשרים וכבר נתבאר שאין המים השאובים פוסלים אלא בשאין בכשרים ארבעים סאה:

הלכה יד

שלשה מקואות זה בצד זה. ג"ז שם ומדקדוק דברי רבינו נראה שהוא סובר דהא דקתני המקואות טהורים היינו לומר שלא נפסלו בתערובת השאוב אבל השאוב בפיסולו עומד אבל בפירוש המשנה כתב שגם המקוה השאוב כשר מפני שהושק למ' סאה כשירים וכן דעת המפרשים וכן צריך לפרש דבריו פה:

פרק ז

הלכה א

אין המקוה נפסל לא בשינוי הטעם ולא בשינוי הריח. פרק כל הבשר (חולין דף ק"ו) מים שנפסלו מלשתות בהמה אין נוטלין אבל מטבילין ובפ"ק דשבת (דף י"ד) אמרינן שהיו טובלין במי מערות סרוחים:

ומ"ש אלא בשינוי מראה לבד. פ"ו דמקואות:

ומ"ש וכל דבר שאין עושין בו מקוה לכתחילה וכו'. בר"פ חבית (שבת דף קמ"ד ע"ב):

ומ"ש כיצד היין וכו' אינם פוסלין את המקוה בשלשה לוגין וכו'. נלמד מדין שלשה לוגין חסר דינר מים שאובים שנפל לתוכן דינר חלב וכו' שכתב רבינו בס"פ זה ובספ"ק דחולין (דף כ"ה ע"ב) ובפ"ז דמקואות תנן התמד משהחמיץ אינו פוסל את המקוה כלומר בשלשה לוגין:

ומ"ש ופוסלים בשינוי מראה אפילו מקוה שיש בו ארבעים סאה וכו'. בפרק ז' דמקואות:

וכן מקוה שיש בו עשרים סאה וכו'. פשוט הוא שהרי אין כאן לא פיסול שינוי מראה ולא פיסול מים שאובים:

ומ"ש ואין הסאה שנפלה עולה וכו'. טעמו משום דבפרק שביעי דמקואות לא משכח שיעלו מי פירות את המקוה אלא כשהיו בו ארבעים סאה ונתן סאה ונטל סאה:

הלכה ד

ומ"ש (**בהל' ד'**) **והשכר**:

הלכה ו

(ב-ו) **יש מעלים את המקוה וכו' עד הרי המ' שנשארו מקוה כשר**. בפ"ז דמקואות אלו מעלים ולא פוסלים השלג והברד והכפור והגליד והמלח וטיט הנרוק אר"ע היה רבי ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה את המקוה והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה וסובר רבינו דבשלג דחזינן שהתיר רבי ישמעאל לעשות מקוה בתחילה הוא דמכשרינן ולא גמרינן מינה לאינך דאם איתא לא הוו שתקי מינה במשנה ובתוספתא ומדברי רש"י משמע דאף שלג אם עשה ממנו מקוה שהוא פסול דהא דתנן מעלים את המקוה מעלין היינו משלימין אשלומי אין אבל בפני עצמו לא וא"כ ת"ק דמני שלג בהדי הנך דמעלין סבר דבפני עצמו לא ופליג אר' ישמעאל וקי"ל כת"ק ורבינו סובר דכרבי ישמעאל נקטינן משום דעבד מעשה ומעשה רב אי נמי דתנא קמא נמי כרבי ישמעאל סבר בשלג ומשום אינך נקט לישנא דמעלין:

וכתב הראב"ד דשלג צריך למעכן ביד שיהא כעין הכפור והברד אבל התפוח וחלול כמות שהוא לא ונראה שלזה נתכוון רבינו שכתב וריסקו:

הלכה ז

מקוה שהדיח בו וכו'. פ"ז דמקואות:

הלכה ח

ומה שכתב מי הצבע וכו'. שם בשם רבי יוסי ומשמע דליכא מאן דפליג עליה במקוה:

הלכה ט

מקוה שנפל לתוכו יין וכו' עד הרי זה לא יטבול בו. שם:

ומה שכתב והטובל במקום שנשתנה לא עלתה לו טבילה. נלמד ממה שיבא בסמוך:

ומ"ש אפילו חבית של יין וכו'. תוספתא פ"ה דמקואות:

כתב הראב"ד לא עלתה לו טבילה א"א בתוספתא הטובל בין במקום היין. ופשוט הוא במשנה פ"ז דמקואות ומבואר בדברי רבינו:

הלכה יא

(י-יא) **שלשה לוגין מים שאובים וכו' עד ולא מי פירות**. שם וכת"ק ומייתי לה בפ"ק דחולין (דף כ"ז):

הלכה יב

מקוה שנשתנה וכו'. נלמד הוא מדין הדיח בו סלי זיתים וענבים:

וכתב הראב"ד מצאתי בתוספתא פ"ה מקוה שאין בו מים מ' סאה וכו'. ורבינו שמשון פי' ולא עוד אלא אפי' חזר אחר כך למראיו כשר להקוות עליו עכ"ל נראה מדבריו כשהקוה

עליו להשלימו למ' סאה הוא דכשר אבל היין מעלה אותו כדברי הראב"ד ורבינו נראה שלא היה מפרש כפירוש הראב"ד דא"כ לא הוה שתיק מיניה:

פרק ח

הלכה א

כל המעורב למקוה וכו'. ריש פרק ו' דמקואות:

ומה שכתב גומות הסמוכות לפי המקוה ומקום רגלי פרסות בהמה וכו'. שם בפרק חמישי מטבילין בחריצין ובנעיצין ובפרסת החמור המעורבת בבקעה:

הלכה ב

חורי המערה וכו'. רפ"ו דמקואות:

הלכה ג

מחט שהיתה נתונה וכו'. בסוף פרק ז' דמקואות:

הלכה ד

עוקה שבתוך וכו'. שם:

הלכה ה

כותל שבין שני מקואות וכו'. ריש פרק ו' דמקואות וכת"ק ופירש רבינו שתי הוא הארוך וכמוהו בכותל מלמעלה למטה וערב הרחב וכמוהו בכותל מימין לשמאל וכן פירש הראב"ד בספר בעלי הנפש ורבינו שמשון והרא"ש פירשו בהיפך:

הלכה ו

כמה הוא שיעור הנקב וכו'. שם עירוב מקואות כשפופרת הנאד כעביה וכחללה בשתי אצבעות חוזרות למקומן ואיתא בפ"ק דיבמות (דף ט"ו) ובחגיגה פ"ג ופי' חוזרות למקומן שהן מתהפכות בריוח בחלל הנקב:

ומ"ש ואינם בגודל אלא שתי אצבעות ראשונות וכו'. בתוספתא שתי אצבעות שאמרו בבינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח:

כל שיעמוד כשפופרת הנאד וכו'. בפרק ששי דמקואות ודלא כרבן שמעון בן גמליאל:

ספק שיש בנקב וכו'. שם:

הלכה ז

מטהרין את המקואות וכו'. ג"ז שם ופי' רבינו שמשון העליון כגון שני מקואות בשיפועו של הר העליון אין בו מ' סאה והתחתון יש בו מ' סאה או יותר מביא סילון ונותן ראשו אחד בעליון וראשו אחד בתחתון וצריך להעמיק ראשו העליון בתוך המקוה החסר עד

שירדו למטה שיהו מושקים למטה למקוה השלם כחוט השערה ליחשב כמקוה אחד וטובל אפי' בעליון ופעמים שלמעלה מגיעים המים עד שפת הסילון ובראשו של מטה מועטים כחוט השערה ולכך נקט מניח ידיו תחתיו שלא יצאו מים לחוץ כשמתמלא עד שעה שהשיק ולכך נקט הרחוק מן הקרוב ולא חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו דלא עלתה לו טבילה וקשיא היאך מתחברים ע"י כחוט השערה וגבי כותל קתני כשפופרת הנאד או כקליפת השום ונראה לפרש דלא איירי הכא בחסר אלא בשלם אלא שהוא שאוב ומשיקו לכשר להכשירו וסגי בחוט השערה דהיה לו בשאובה דרבנן ושמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפי' יהא קטפרס עכ"ל:

כתב הראב"ד שאין הסילונות פוסלים את המקוה א"א בתוספתא ואם היה הסילון כפוף כל שהוא פוסלו וכו'. ואני אומר דהא דתנן בפ"ד דמקואות סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה הויא תיובתיה דהראב"ד אלא ע"כ לומר דהאי תוספתא מיירי כשעשאו כפוף על דעת קבלה:

הלכה ח

שלש גומות שבנחל וכו'. תוספתא פרק ג' דמקואות שלש גומות שבנחל העליונה ותחתונה של כ' כ' סאה והאמצעית של מ' סאה וכו' רבי יהודה אומר רבי מאיר היה אומר מטבילין בין בתחתונה בין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה וחכ"א בין כך ובין כך אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה ופסק כחכמים ונראה מדברי רבינו שאינו מפרש מחלוקתם בגוד אחית וגוד אסיק כדמשמע בפרק אין דורשין אלא באם המים הנזחלים מערבין המקואות וצריך טעם למה שינה ממאי דמשמע בגמרא דמפרש פלוגתייהו וצ"ל דהיא היא דמאיזה טעם אין המים הנזחלין מערבין את המקואות משום דלית ליה לא גוד אסיק ולא גוד אחית. וכתב הריב"ש בתשובה וז"ל והא דמשמע בפרק אין דורשין דבגוד אחית לא פליגי דלכ"ע אמרינן היינו ר"מ ור"י אבל רבנן דפליגי עלייהו בתוספתא ס"ל דאין קטפרס לעולם חיבור אפי' ע"י גוד אחית עכ"ל. ולי נראה שרבינו מפרש שלא אמרו בפרק אין דורשין דפליגי בגוד אסיק אלא ר"מ ורבי יהודה אבל חכמים טעמייהו משום דאין מים הנזחלים מערבים את המקואות:

הלכה ט

טיט רך שהפרה שוחה ושותה ממנו וכו'. בפ"ב דזבחים (דף כ"ב):

הלכה י

מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט וכו'. בסוף פ"ב דמקואות וכרבי יהושע:

הלכה יא

כל שתחילת ברייתו מן המים וכו'. בפרק שני דזבחים ואמרינן בגמרא אפי' בעיניה נמי ופירש"י אפי' אם כל המקוה נעשה מהם:

ומ"ש ומטביליו בעינו של דג. ג"ז שם ופירש"י דג גדול שנימוק שומן עינו בחורו:

הלכה יב

מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וכו'. בפ"ז דמקואות וכת"ק ובפ"ב דחגיגה (דף י"ט) אמרו שלא נחלקו אלא במעלות דרבנן אבל לעלות מטומאה גמורה לטהרה ד"ה טמא:

הטביל בו תחילה סגוס עבה וכו'. שם וא"ת מאחר שפסק רבינו בסמוך כת"ק דשני טמא אע"פ שרגליו של ראשון נוגעות במים היאך פסק בהטביל בו סגוס עבה והגביהו אם היה מקצת הסגוס נוגע במים הטובל באחרונה טהור שהרי כולם מעורבים ומאי שנא מרגליו של ראשון נוגעות במים תירץ הריב"ש בתשובה שהסגוס עבה הוא בולע את המים ואינו כמו האדם שאין המים בלועים בעצם חלקיו אלא בשטח גופו וכיון שטופח על גופו אינו חיבור הרי נחסרו המים אבל הסגוס העבה הוא בלוע הרבה מן המים ולזה כשקצתו הוא במים הרי הוא כאילו כל המים הבלועים בבגד בקצתו של מעלה נוגעים במים שבקצתו שבתוך המים והרי כל המים מעורבים למקוה עכ"ל. וק"ל על תירוץ זה דמה לי שיהיו בלועים בעצם חלקיו ומה לי שיהא טופח על גופו ומה טעם הוא לומר שבשביל שהסגוס בלוע מים הרבה יהיה חיבור ומה שכתב וכיון שטופח שעל גופו אינו חיבור קשה שזהו מערכה על הדרוש לכן נ"ל שהטעם משום דכשהגביה קצת הסגוס אינו כ"כ קטפרס כמו שהוא האדם ועי"ל שהטעם מפני שאין על האדם אלא טופח ואפשר שבקצת מקומות נקוב ונמצא שאינו חיבור:

הטביל בו את המטה וכו'. בספ"ז דמקואות:

הטביל בו יורה וכו'. תוספתא פ"ו דמקואות:

הלכה יג

מקוה שמימיו מרודדין וכו'. משנה ספ"ג דמקואות:

פרק ט

הלכה א

שש מעלות במקואות וכו'. בריש מקואות מי גבאים מי בורות שיחין ומערות ומי תמציות שפסקו ומקואות שאין בהם ארבעים סאה ומסיים בה כשרים לחלה וליטול מהם לידים:

ומה שכתב שהם שאובים. כתב הראב"ד הואיל ואינם מתטמאין אלא לרצון א"א כבר כתבתי עליהן וכו'. וגם אני כתבתי שם טעם לדברי רבינו:

ומה שכתב והוא שיטול מהם בכלי כמו שביארנו. כתב הראב"ד והוא שיטול מהם בכלי א"א ואם אינם שאובים וכו'. כבר כתבתי בטור א"ח סימן קנ"ט שדעת רש"י כדעת רבינו שאין טבילת ידים מועילה אפילו לחולין אלא במים שראוי להטביל בהם כל גופו והילכך מים מכונסים בקרקע אע"פ שאינם שאובים אם אין בהם ארבעים סאה אין מטבילין בהם הידים ואף על פי שהרב רבינו יונה והרשב"א סוברים כדעת הראב"ד כבר כתבתי שם שלשון התוספתא מסייע לרבינו:

הלכה ב

למעלה מהם מי תמצית שלא פסקו וכו'. שם בריש מקואות למעלה מהם מי תמציות שלא פסקו ומסיים בה כשרים לתרומה וליטול מהם לידים:

ומ"ש אבל אין בהם מ' סאה. הכי משמע מדקתני בתר הכי למעלה מהם מקוה שיש בו מ' סאה אלמא דעד השתא מיירי כשאין בו ארבעים סאה:

ומ"ש ומטביל בהם את המים שנטמאו וכן מ"ש פסקו הגשמים וכו'. תוספתא בפרק [א'] דמקואות:

הלכה ד

(ג-ד) **החופר בצד הים וכו' עד הרי הן כמי גבאין**. תוספתא בפ"ק וא"ת למה לא חילק בחופר בצד הנהר בין כל זמן שהיו באים מחמת הנהר כמו שחילק בחופר בצד המעיין ואפשר לדחוק ולומר דאה"נ דתני במעיין והוא הדין לנהר ועי"ל דנהר אינו חשוב כמעיין לענין זה משום דבנהר הרבה פעמים רבים נוטפים על הזוחלים אבל קשה מחופר בצד הים לכן נ"ל דים הגדול ונהרות כיון שאין דינם כמעיין לענין מי חטאת כמ"ש רבינו בפ"י מהלכות פרה הוא הדין שהם מוחלקים ממנו לענין זה:

הלכה ח

(ה-ח) **למעלה מהם מקוה שיש בו מ' סאה וכו' עד ולקדש מהם מי חטאת**. משנה בפ"ק דמקואות:

מה בין מעיין למקוה וכו' והמעיין מטהר בכל שהוא. בת"כ ולאו דוקא בכל שהוא אלא כ"מ שגופו עולה בבת אחת ור"י סובר דהא דמעיין מטהר בכל שהוא דוקא לכלים אבל לא לאדם ורבינו אע"פ שלא כתב בפירוש שמטהר בכל שהוא לאדם מ"מ מדכתב קודם לכן דמקוה שיש בו מ' סאה שבו טובל כל אדם טמא חוץ מן הזב ובו מטבילין כלים

כשכתב אח"כ למעלה מזה המעיין שמימיו מועטין וכו' שהמעיין אין למימיו שיעור וכו' גם לטבילת אדם שכתב לעיל בסמוך קאי:

ומ"ש המקוה אינו מטהר אלא באשבורן וכו' המקוה לא תעלה בו טבילה לזבים וכו'. מבואר פ"ק דמקואות ובכלל מ"ש רבינו טבילה לזבים ה"ה למצורעים ולקדש מהם מי חטאת וסמך על מ"ש לעיל בסמוך:

הלכה ט

מעיין שמימיו יוצאים וכו'. רפ"ה דמקואות:

היו מימיו נמשכים לתוך בריכה וכו'. שם העבירו על גבי בריכה והפסיקו הרי הוא כמקוה חזר והמשיכו פסול לזבים ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת עד שידע שיצאו הראשונים ונראה שמפרש רבינו דמתני' בבריכה מליאה מי מקוה עסקינן והא דקתני מתניתין והפסיקו היינו לומר שמי המעיין היו יורדין לבריכה ולא היו יוצאים חוצה לה ולפיכך הרי הוא כמקוה דכיון דאין מי המעיין נמשכים ויוצאים מהבריכה אע"פ שעדיין קילוח מי המעיין יורדין לתוכה אינם מעלים את המים שבתוך הבריכה מדין מקוה ואם אח"כ המשיכו כלומר שעשה שימשך ויצא מהצד האחר פסול לזבים וכו' עד שידע שיצאו המים הראשונים שירדו מהמעיין לבריכה דכיון שנקוו בבריכה פסק מינייהו שם מים חיים ולפיכך פסולים לזבים וכו' ומ"מ דינם כמעיין לענין טבילה שמאחר שמי המעיין נכנסים לה ויוצאים ממנה מעלים הם את המים שבבריכה להיות כמעיין:

הלכה י

מעיין שמימיו נמשכים וכו'. שם ופסק כר"י:

הלכה יא

מעיין שהיו אמות קטנות נמשכות ממנו וכו'. שם מעיין שהוא מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא ופירוש משנה זו מבואר בדברי רבינו וכך פי' הרא"ש אבל הראב"ד כתב הרי הן כמעיין לכל דבר א"א תוספתא ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחלתו עכ"ל. ורבינו והרא"ש שלא חילקו בין מקום שהיה זוחל בו מתחלתו למקום שנתרחב נ"ל שהם מפרשים דההיא תוספתא פליגא אמתניתין דלא מפלגא בינייהו ומדברי הר"ן משמע שרבינו סובר דהלכה כההיא תוספתא דמפלגא בינייהו ואיני יודע מנין לומר כן דאם איתא הו"ל לפלוגי בינייהו בהדיא ולא למיסתמא סתומי:

ומלשון רבינו שכתב וריבה עליו מים שאובים לתוך המעיין משמע דהא דתנן ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה במרבה בגומת המעיין דוקא היא ששם הוא חשיבות מימיו ומבטלים כל המים הבאים עליהם אבל ריבה במקוה משך המעיין למטה אם רבו נוטפין עליו נפסל מלטהר בזוחלין ואם רבו שאובים עליו נפסל מלטהר אפילו באשבורן דכיון דרובו שאובין הו"ל כאילו כולו שאובין שהרי מדכתב וריבה עליו מים שאובים לתוך המעיין משמע דבריבה לתוך גומת המעיין דוקא מיירי וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה שכתב על מתני' דמעיין שהוא מושך כנדל וריבה עליו ששפך מים שאובים בעיקר המעיין וכ"כ הר"ן בפשיטות שזהו דעת רבינו אבל ק"ל שמאחר שמי המעיין מטהרים בכ"ש אפילו בזוחלין לא גרעו ממקוה שיש בו ארבעים סאה וכיון דבמקוה שיש בו ארבעים סאה אפילו נפלו עליו כל מים שאובים שבעולם לא פסלוהו ה"ה למים הנזחלין מן המעיין לכך נ"ל דלתוך המעיין שכתב כאן ובעיקר המעיין בפיר' המשנה לא אגומת המעיין דוקא קאי דבמים הנמשכים וניגרים מן המעיין נמי שייך למימר בהו הני לישני בתוך המעיין ועיקר המעיין ואפשר שכתב הני למעוטי היכא דריבה המים שאובים מחוץ למים הניגרים מהמעיין ונתפשטו השאובים ונגעו במים הנגרים מהמעיין דכל כה"ג אפי' נוגעים בגומת המעיין עצמו לא נתבטלו במי המעיין:

הלכה יב

כל הימים מטהרין בזוחלין וכו'. שם פ"ח דפרה ובפ"ה דמקואות כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים דברי ר"מ ר"י אומר הים הגדול כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה ר"י אומר כל הימים מטהרים בזוחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת ומשמע דהלכה כר"י וכן פסקו רבינו והרא"ש ופירש"י בפרק שמנה שרצים ר"י אומר כל הימים וים הגדול תורת מעיין עליהם לענין שהם מטהרין בזוחלין וכן פי' רבינו שמשון אבל רבינו פירש אמר ר"י ששאר הימים זולת הים הגדול נחשבים כמעיין לענין שיטהרו בזוחלין ושהמימות הניגרים הנזחלים מכולם יטהרו בכ"ש כמעיין ונחשבים כמקוה לענין שהם פסולים למי חטאת ולטהרת מצורע ולטבילת הזב עכ"ל ונראה מתוך דבריו ז"ל שהוא מפרש דמודה רבי יוסי בים הגדול שהוא כמקוה ואינו מטהר בזוחלין וכך הם דבריו בפ"ו מהלכות פרה לחלק בין ים הגדול לשאר ימים כמו שאכתוב לשונו בסמוך אבל בכאן פסק סתם כל הימים מטהרים בזוחלין וכו' ולא חילק בין ים הגדול לשאר ימים ובפ"ו מהלכות פרה כתב הים הגדול כמקוה ואינו כמעיין לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש וכל הנהרות פסולים לקדש מהם מי חטאת ושאר הימים כמעיין והמים הנגררים משאר הימים והם הנקראים זוחלים

פסולים והזוחלים מן המעיין הרי הם כמעיין וכשרים עכ"ל. והרי כאן שתי סתירות אחת בענין ים הגדול כמ"ש והשנית ששם כתב ששאר ימים כמעיין ומשמע דכשרים למלאות מהם לקידוש כדין מעיין כגוונא דרישא דקתני גבי ים הגדול שהוא כמקוה וכאן כתב שכל הימים פסולים לקדש מהם מי חטאת ומתוך כך נ"ל שרבינו סובר דלכולהו תנאי לענין טבילת שאר טמאים כל המים דינם כמעיין ליטהר בין באשבורן בין בזוחלין ולא איפליגו אלא לטבילת זבים ומצורעים וקידוש מי חטאת דכתיב בהו מים חיים דר"מ סבר כולהו ימים כמקוה ופסולים להני תלת מילי דבעי מים חיים ורבי יהודה סבר דים הגדול הוא דמיפסיל להני תלת מילי אבל שאר ימים כשרים אף להנך תלת מילי בין בזוחלין בין באשבורן כדין מעיין ואתא רבי יוסי למימר לרבי יהודה שפיר קא אמר לפלוגי בין ים הגדול לשאר ימים ומיהו לאו לאכשורי שאר ימים להנך תלת מילי בין בזוחלין בין באשבורן אלא דוקא באשבורן כשרים אף להנך תלת מילי אבל כשהן זוחלין אע"פ שהם מטהרים לכל הטמאים אף בזוחלין מ"מ פסולים להנך תלת מילי דבעו מים חיים ואפשר דטעמיה משום דכשהם זוחלין דמו לנהרות וכיון דכל הנהרות פסולין למידי דבעי מים חיים גזרינן בזוחלין דשאר ימים אטו נהרות אבל בזוחלין מן המעיין לא גזרו לפי שעל הרוב הם מים מועטים ולא אתו לאיחלופי בנהרות ואפשר שמפני כך הפסיק רבינו בין ים הגדול לשאר ימים כדין כל הנהרות שרצה להקדים דין פיסול הנהרות לדין פיסול שאר ימים בזוחלין להודיענו דמשום גזירה אטו שאר נהרות נפסלו ופסק כרבי יוסי וא"ת היאך מכשיר שאר ימים באשבורן להנך תלת מילי הא תנן בפ"ח דפרה דמים המוכים דהיינו שהם מרים או מלוחים פסולים ואין לומר דבמים מתוקים מיירי מדמפליג ביניהו לים הגדול אלמא דבמלוחים דומיא דים הגדול מיירי ואפשר דמים מלוחים דפסילי היינו שמחמת הארץ שעוברין עליה נעשו מלוחים אבל היכא שמתחלת ברייתן הם מלוחים כגון מי הים כשרים כנ"ל לפרש לדעת רבינו ובכן למדנו לדברי הכל דבין ים הגדול בין שאר הימים כשרים לטבילת טמאים בין בזוחלין בין באשבורן חוץ מן הזב הזכר ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת שאינם כשרים בזוחלין אבל באשבורן אף להנך תלת מילי כשרים וה"מ בשאר ימים אבל ים הגדול פסול להנך תלת מילי בין בזוחלין בין באשבורן והשתא א"ש דפסק כרבי יוסי ובהלכות פרה שהוא מקומו כתב הדינים באורך שים הגדול הוא כמקוה גמור ולכן הוא פסול למלאות לקידוש בין שהוא באשבורן בין שהוא בזוחלים וממילא משמע שהוא פסול לטבילת זבין ומצורעין אבל שאר ימים אע"פ שהם פסולים להנך תלת מילי דוקא כשהן זוחלים אבל כשהם באשבורן הרי הם כמעיין וכשרים אף להנך תלת מילי וזהו שהאריך בלשונו גבי ים הגדול וכתב

הים הגדול כמקוה ואינו כמעיין כלומר אין לו דין מעיין בשום ענין כלל וגבי שאר ימים כתב שהם כמעיין כלומר יש להם דין מעיין בקצת ולא כים הגדול שאין לו דין מעיין כלל בשום פנים שאלו יש להם דין מעיין גם להנך תלת מילי והיינו דוקא כשהם אשבורן אבל כשהם זוחלים פסולים להנך תלת מילי ובהלכות אלו סתם וכתב שכל הימים פסולים להנך תלת מילי ולא חשש לפרש דהיינו דוקא כשהם זוחלין אבל שאר ימים זולת ים הגדול אם הם אשבורן כשרים אף להנך תלת מילי מפני שסמך על מ"ש במקומו בהלכות פרה ששאר ימים הם כמעיין וע"פ דרך זה נמצאו דברי רבינו מכוונים ומיושרים:

הלכה יג

המים הזוחלים מן המעיין וכו'. בפרק ה' דמקואות הזוחלים כמעיין והנוטפין כמקוה ופירש רבינו הזוחלין היינו הנהרות והיאורות המושכים מן המעיינות יש להם דין מעיין לכל דבר הנוטפים פי' מעיין שעל ההר ומימיו נופלים טפה טפה למטה בשיפולי ההר אע"פ שאותם טפות יורדות במרוצה תיכף זו אחר זו כיון שאינו זוחל אלא יורדים בהפסק יש להם דין מקוה ובעו ארבעים סאה ואינם מטהרים בזחילה ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש מי חטאת עכ"ל:

היו הזוחלין מן המעיין וכו' ואם רבו הנוטפין על הזוחלין וכו'. הכי משמע מדאמרינן בס"פ במה אשה (שבת דף ס"ה) דאבוה דשמואל עביד מקואות לבנתיה ביומי ניסן משום דמיטרא במערבא סהדא רבא פרת סבר שלא ירבו הנוטפים על הזוחלין כלומר ואז אינם מטהרים בזוחלים אלא באשבורן משמע דוקא בשרבו הא אי הוו כהדדי מטהרי בזוחלין וקשיא לי מדתנן בפ"ה דמקואות העיד רבי צדוק על זוחלין שרבו על הנוטפין שהם כשרים ומשמע דוקא כשרבו הא אי כהדדי נינהו אינם כשרים לטהר בזוחלין. אחר כך מצאתי להראב"ד בספר בעלי הנפש שהרגיש בקושיא זו ותירץ דהא דרבי צדוק משום דא"א לצמצם היא ומספיקא בעינן רובא א"נ איכא למימר דהא דרבי צדוק לאו לענין אשבורן הוא אלא להכשירן לטבילת זבים ומצורעים וכו' דבעו מים חיים אבל לענין אשבורן אפילו מחצה לא בעינן וכן עיקר דתנן בפ"ק דמקואות למעלה מהם מעיין שמימיו מועטים שרבו עליו מים שאובים שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא ש"מ עכ"ל. וכן פירש רבינו בפירוש המשנה הא דרבי צדוק להכשירן לזבין ולמצורעים וכו':

ומ"ש רבינו לפיכך צריך להקיף מפץ וכו'. גבי בנתיה דאבוה דשמואל דבסמוך אמרינן דעביד להו מקואות ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי ונראה שרבינו מפרש דאף ביומי תשרי איכא למיחש שירבו נוטפין על הזוחלין וביומי ניסן שהנהרות גדלים הרבה היה

ממשיך למקואות מים מהנהר וביומי תשרי שנתמעטו מי הנהר ואינם נמשכים למקואות היה מקיף מקום מהנהר במחיצת מפצים כדי שיהיו המים נקוים ולא יהיו זוחלים ורבינו כתב תיקון היקף המפצים ללמדנו שאפי' כשא"א לעשות מקואות חוץ לנהר אפשר לעשותם בתוכו:

הלכה יד

נוטפין שעשאן זוחלין וכו'. בפ"ה דמקואות נוטפין שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל אפילו קנה וכו' דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו ומקל הוי פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן ואיפליגו בהו והלכה כרבי יוסי:

הלכה טו

זוחלין שקלחן בעלי אגוז וכו'. פ"ז דעדיות:

הלכה טז

מי גשמים הבאים מן המדרון וכו'. בסוף פ"ה דמקואות בש"א מטבילין בחרדלית וב"ה אומרים אין מטבילין ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם וכלים שגדר בהם לא הוטבלו:

ומ"ש רבינו שחרדלית הם מי גשמים הבאים מן המדרון וכן מ"ש שאע"פ שיש מתחילתן ועד סופן ארבעים סאה. מפורש בתוספתא פ"ד:

הלכה יז

גל שנתלש וכו' ארבעים סאה וכו'. משנה סוף פ"ה דמקואות:

ומ"ש ואם נתכוון והיה יושב ומצפה וכו' לדבר שנתכוון לו. כלומר אם לתרומה אם לקדש והוא נלמד ממאי דאיתמר עלה בפרק ב' דחולין (דף ל"א) ובסוף פרק ב' דחגיגה (דף י"ט):

הלכה יח

ומה שכתב אין מטבילין בגל וכו'. בפרק ב' דחולין שם (ע"ב) מטבילין בראשון ואין מטבילין בכיפין ופירש רש"י מטבילין כלים בראש הגל הנתלש מן הים והלך למרחוק ובא לארץ נכנס אדם תחת ראשו ומקבלו דהוי טבילה זו במחובר לקרקע ואין מטבילין בכיפין שלא יזרוק כלים בכיפי הגל דהיינו באמצעית שהוא עשוי ככיפה וטעמא כדמפרש שהיא טבילת אויר ואין מטבילין באויר עכ"ל ולא נתברר מתוך דבריו שם למה אין מטבילין באויר אבל בפרק ב' דחגיגה כתב שהטעם מפני שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה ומשמע לי דנפקא ליה מדכתיב אך מעין ובור מקוה מים דהנך אין דרכן

להיות באויר ודברי רבינו תמוהים מכמה אנפי חדא דממה שכתב לפי שאין מטבילין בזוחלין משמע דים אינו מטהר בזוחלין ורבינו כתב בפרק זה כל הימים מטהרים בזוחלין ואין לומר דהתם בשאר ימים שמטהרים בזוחלין וכרבי יוסי והכא בים הגדול וכדמשמע מפשט דברי רבינו בפירוש המשנה דלא אמר רבי יוסי דמטהר בזוחלין אלא שאר ימים אבל ים הגדול לא דאם כן לא הוה ליה למיסתם ולמיכתב כל הימים מטהרים בזוחלין אלא הו"ל לאפוקי ים הגדול מכללם ואפילו את"ל שסמך על מה שכתב בדין גל שנתלש מן הים דמשמע הים הידוע שהוא הים הגדול וקאמר ביה דאינו מטהר בזוחלין דאם כן הו"ל למסמכיה לדין כל הימים מטהרין שכתב ועוד הו"ל לאקדומי דאין ים הגדול מטהר בזוחלין ובתר הכי לימא שהטעם שאין מטבילין באויר היינו משום דאתי בקל וחומר מזוחלין או לימא לפי שאינו מטהר בזוחלין או לפי שאין מטבילין בו בזוחלין דלישתמע בגריעותיה דאין מטבילין בזוחלין משום דים הגדול הוא דלפי מ"ש משמע דאזוחלין דעלמא קאי ועוד דמדכתב היו שני ראשי הגל נוגעים בארץ מטבילין בו וכן ממה שכתב גל שנתלש מן הים ונפל על האדם ועל הכלים הרי אלו טהורים משמע בהדיא שגל זה מטהר בזוחלין דאין לומר שמה שכתב היו שני ראשי הגל נוגעים בארץ כשהם במקום אשבורן הוא דאם כן הוה ליה לפרושי ועוד דרישא דקתני גל שנתלש מן הים ונפל על האדם ועל הכלים על כרחך דרך זחילה נפל עליהם ואפילו הכי הם טהורין לכך נראה דלעולם לדעת רבינו ים הגדול מטהר בזוחלין:

ומה שכתב לפי שאין מטבילין בזוחלין, לא בים הגדול קאמר אלא ה"פ אויר יותר גרוע מזוחלין ומאן דחזי דמטביל באויר בגל הנתלש מן הים אתי להטביל בזוחלין דנוטפין דאמרי מסתייא לגרועי נוטפין ממעיין חד דרגא לומר דאין מטבילין באויר דנוטפין אבל בזוחלין דנוטפין שפיר דמי ולפיכך גזרו שלא יטביל באויר דגל שנתלש מן הים כדי שיהא היכר בדבר דהשתא ליכא למיחש לטעותא כלל דכולי עלמא ידעי דנוטפין גריעי ממעיין וכי גרעי ליה חד דרגא ממילא משמע להו דאין מטבילין בזוחלין ואע"פ שאין זה מבואר יפה בדברי רבינו מ"מ כיון שאם באנו לומר שהוא ז"ל מחלק בין ים הגדול לשאר ימים לענין טבילת טמאים אינו מבואר בדבריו וגם יש בו כמה דוחקים וקושיות כמו שכתבתי אפילו אם היינו יכולים ליישבם בדוחק נראה לי דמוטב לאחוז בדרך זו להשוות דעתו עם דעת הפוסקים מלאחוז בדרך האחרת דמשוינן ליה חולק עלייהו ועוד דכיון דאיהו ז"ל סבר דכולו שאוב כשר מן התורה למה יגזרו חכמים על הים הגדול שלא יטהר בזוחלין דהא לא שייך למיגזר ביה אטו חרדלית של גשמים כדכתב ר"מ דמהאי טעמא אמרו לטבול בנהרות בר מיומי תשרי ועוד דבים הגדול לא משכחת לעולם שירבו

נוטפין על המעיין ואע"ג דרחמנא קרייה מקוה היינו לענין דברים שהצריכה תורה מי מעיין קאמר דים זה לאותם דברים דינו כמקוה אבל חכמים מה להם בכך כיון שלפי האמת הוא מעיין אלא שהתורה גזרה לפוסלו לאותם דברים לפיכך דעתי מסכמת דלדעת רבינו בין ים הגדול בין שאר ימים מטהרין בזוחלין וכמו שכתבתי לעיל:

פרק י

הלכה ב

(א-ב) **ספק מים שאובים שטהרו חכמים וכו' עד ואם לזה נפלו נפסל**. פ"ב דמקואות:

הלכה ד

(ג-ד) **מקוה שהניחו ריקן וכו' עד שהרי יש שם מקוה כשר קבוע**. תוספתא דמקואות פרק ב' וקשה אמאי פסל במכתשת בצדו הא ספק מים שאובים הוא ויש לומר דמדתנן ספק מים שאובים למקוה משמע דלא הכשירו מים שאובים מספק אלא כשהיתה שם מקוה מים ונסתפק אם נפלו בו מים שאובים אבל אם היה ריקן ונמצא מלא אינו בכלל זה ובשלא היתה מכתשת בצדו כשר אע"פ שהיה ריקן מקודם מטעמא דמסיים בתוספתא שחזקת המקואות כשירות כלומר שחזקת הממלא מקוה מחדש אינו ממלאו אלא ממים כשרים ועי"ל דבמכתשת בצדו אף על גב דספק הוא לא הכשירו בו מפני שהפיסול הוא בעין וכדקתני מפני שהפיסול מוכיח וכשרובו כשר אע"פ שהפיסול בעין כשר מפני שיש שם רוב מקוה כשר קבוע:

הלכה ה

כל המקואות הנמצאים וכו' עד שחזקתן מן הגשמים. משנה רפ"ח דמקואות ותוספתא פ"ו ופירוש מפתח שער העיר ומיהו משמע שאין זה אלא בזמן שהיו ישראל שרויים על אדמתם אבל האידנא דין א"י שוה לארץ העכו"ם בזה וכן משמע בתוספתא:

הלכה ו

הטמא שירד לטבול וכו' עד הרי זה טהור. שם פ"ב:

כתב הראב"ד ה"ז טהור א"א ואם היה אב הטומאה מד"ס ספיקו טמא עכ"ל. ואני אומר דבר זה מבואר במשנה פרק רביעי דטהרות אלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק ד"ס אכל אוכלים טמאים וכו' אכל דבר שהוא אב הטומאה והוא מד"ס ספיקו טמא ומאחר שרבינו לא כתב כאן להקל אלא באכל אוכלים טמאים וכו' ממילא משמע דדוקא בהני הוא דמטהר ולא בדבר שהוא אב הטומאה אע"פ שהוא מד"ס:

הלכה ז

שני מקואות אחד כשר וכו'. תוספתא דמקואות פ"ב:

וכתב הראב"ד הראשונות תלויות והשניות ישרפו א"א לא ידעתי טעם לזה ואולי מפני שנגעו זה בזה וכו'. ורבינו שמשון בפ"ב דמקואות הביא תוספתא זו יותר באורך ופירשה ולענין מאי דקתני ראשונות תלויות והשניות ישרפו כתב ראשונות תלויות דשניות פסולות הן בעלמא ואינן מטמאות הראשונות ואכתי ראשונות בספיקן הן עומדות אבל שניות ישרפו ממה נפשך דנטמאו בנגיעת הראשונות לכל הפחות ובסיפא דראשונות טומאה קלה ושניות טומאה חמורה ונגעו אלו באלו הוי איפכא מטעמא דפרישית דשניות תלויות וראשונות ישרפו עכ"ל:

פרק יא

הלכה א

כבר ביארנו: ומ"ש וידים שצריכות טבילה. הוא על פי מה שנתבאר בפרק ששי דברכות:

ומ"ש שבמקום שהאדם טובל בו כלים ידים טובלים. תוספתא פרק א' דמקואות:

ומ"ש אבל ידים שאין צריכות וכו'. בפרק כל הבשר (חולין דף ק"ו) אמרינן גבי חמי טבריה כל גופו טובל בהם ידיו לא כ"ש:

ומ"ש ואם הטבילן במים שאובים וכו' לא טהרו ידיו. טעמו מדאמרינן בפרק כל הבשר (חולין דף ק"ו) האי אריתא דדלאי אין מטבילין בו את הידים דהוי"ל מים שאובים:

ומ"ש שאין נוטלין אלא מן הכלים ומכח נותן כמו שביארנו בהלכות ברכות. פ"ו:

הלכה ב

כל החוצץ בטבילה חוצץ בידים. ברייתא בפרק כל הבשר (חולין דף ק"ו ע"ב):

וכל העולה למדת מקוה וכו'. פ"ב דזבחים (דף כ"ב):

וכל הנוטל ידיו צריך לשפשף. תוספתא פ"ק דידים:

הלכה ה

(ג-ה) **הנוטל שתי ידיו לתרומה וכו'**. כן משמע פרק שני דידים:

ומ"ש לפיכך אם נפל ככר של תרומה כו' ואם נטל ראשונים ושניים למקום אחד וכו' עד בראש או בכותל ה"ז טהורה. פ"ב דידים:

כתב הראב"ד הנוטל שתי ידיו לתרומה א"א ואף לחולין וכו'. ואני אומר שרבינו סובר דלא בעינן מים שניים אלא לתרומה אבל לא לחולין וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה

בהקדמתו למסכת ידים ולפיכך בפרק ששי מהלכות ברכות בענין נטילת ידים לחולין לא הזכיר מים שניים כלל ולפיכך כתב כאן הנוטל שתי ידיו לתרומה צריך לחזור וליטול פעם שנייה דוקא לתרומה דאילו לחולין לא בעינן פעם שנייה ונראה שטעמו מדתנן בפרק ב' דידים נפל ככר של תרומה על הראשונים טמא ואם איתא דלחולין נמי צריך מים שניים אמאי נקט נפל ככר של תרומה אפילו של חולין נמי והירושלמי שכתב הראב"ד הוא במסכת ברכות פרק אלו דברים [ובירושלמי דמסכת] חלה פ"ב תני מים שלפני המזון רשות ושלאחר המזון חובה אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניים נוטל ואינו מפסיק מהו נוטל ומפסיק רבי יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה ע"כ. ופירשו רבינו שמשון בריש מסכת ידים:

הלכה ו

נטל שתי ידיו משטיפה אחת וכו'. רפ"ב דידים נטל לידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה לשתי ידיו משטיפה אחת רבי מאיר מטמא עד שיטול מרביעית ופי' שם רבינו כאשר נטמאו ידיו שתיהן ורחץ אותם בשפיכה אחת אמר ר"מ כי לא יצא ברחיצה הזאת וכו' והלכה כתנא קמא אשר יאמר כי אפילו היו שתי ידיו משטיפה אחת יצא:

ומ"ש אפילו ירדו ה' זה בצד זה וכו'. שם נוטלים ארבעה וחמשה זה בצד זה או זה על גב זה ובלבד שירפו שיבאו בהם המים:

הלכה ז

נטל מקצת ידו וכו'. בפ"ב דגיטין (דף ט"ו ט"ז) ואע"ג דדחי ואמר דהא דתניא טופח על מנת להטפיח חיבור דילמא לענין מקואות ור"י היא כלומר אבל לענין נטילת ידים לא פסק רבינו להקל משום דדרך דחייה קאמר לה ועוד דהו"ל ספיקא בדרבנן ולקולא:

ומ"ש בד"א במים ראשונים וכו'. זו היא ששנינו בריש ידים מוסיפים על השניים ואין מוסיפים על הראשונים וכן פירשה רבינו שם בפי' המשנה והביא ראייה מהתוספתא. והראב"ד כתב ואם עדיין יש על מקצת שנטל בתחילה טופח על מנת להטפיח הרי זו טהורה א"א טעה בזה וכו'. נראה שטעמו מדתניא בתוספתא ריש ידים מי רביעית נותנים לאחד אף לשנים וכו' מוסיפים על השניים דברי ר"מ רבי יוסי אומר מי רביעית נוטלין לאחד אבל לא לשנים מוסיפים על השניים ואין מוסיפים על הראשונים ע"כ. וסובר הראב"ד שדברי רבינו כאן כר"מ דאמר מוסיפין על הראשונים ומשיג עליו שאין הלכה כמותו אלא כרבי יוסי דאמר אין מוסיפין על הראשונים. גם סבר הראב"ד שדברי רבינו הם כשנטל מקצת ידו בפחות מרביעית ולכן משיג עליו עוד שלמה פסק כן שזהו כר"מ

דאילו לרבי יוסי כל פחות מרביעית אין שם נטילה עליו כך נ"ל לפרש דבריו אע"פ שאין תיבת אבל שכתב נוחה לפירוש זה:

ומ"ש עוד ואין טופח להטפיח מועיל בזה וכו'. כלומר דההיא דפרק ב' דגיטין דמהני טופח על מנת להטפיח שאני התם שמעיקרא נטל מקצת ידו מרביעית אי נמי שעל נטילת מקצת יד אחרונה הוא שסובר הראב"ד שרבינו אינו מצריך רביעית מאחר שלא הזכירן ועל זה משיג כדפרישית וזה מוכיח יותר בסוף לשונו:

ומ"ש עוד ואולי קבע הלכה כר"מ דתוספתא מפני ששנאו סתם במשנה כלומר בא ליתן טעם לדברי רבינו למה פסק כר"מ לגבי רבי יוסי משום דסתם לן תנא כוותיה וזה טעם נכון לפי מה שסבר הוא בדברי רבינו שפוסק על הראשונים מי רביעית נותנין לאחד אף לשנים אבל רבינו כתב בסמוך שלא נאמר כן אלא על השניים אבל לראשונים לעולם רביעית בעי' גם מבואר בדבריו שהוא פוסק שאין מוסיפין על הראשונים וכסתם מתניתין דקתני מוסיפים על השניים ואין מוסיפין על הראשונים והיינו שאין שם טופח על מנת להטפיח דאילו היה כן מהני אף בראשונים כדאמרינן פרק ב' דגיטין דכל שיש שם טופח על מנת להטפיח לא קרינן ביה מוסיפין שהכל חשוב כנטילה אחת:

כתב עוד הראב"ד אבל במים שניים נוטל מקצת ידיו וכו' א"א טעה אף בזה וכו'. וכבר ביארתי טעם רבינו שכל שיש שם טופח על מנת להטפיח לא קרינן ביה מוסיפים שהכל חשוב כנטילה אחת:

הלכה ח

שיעור המים שנוטלים בהם תחילה וכו'. בריש ידים מי רביעית נותנים לאחד אף לשנים וכו'. כתב הראב"ד אבל מים שניים וכו' א"א כל זה כתב בשיבוש וכו'. וטעמו מדתנן בריש ידים מי רביעית נותנים לידים לאחד אף לשנים מחצי לוג לשלשה ולארבעה מלוג לחמשה ולעשרה ולמאה ומפרש לה הראב"ד במים ראשונים ומשמע ליה דכי קתני דמרביעית נוטלין אף לשנים הוי בלא תוספת הוא הדין דמלוג לשלשה ולארבעה הוי בלא תוספת דחושבניה דדין כחושבניה דדין אבל מלוג לחמשה ולעשרה ולמאה על כרחיך אי אפשר בלא תוספת מים שיוסיפו ורבינו סובר שאין דברי משנה זו אלא במים שניים אבל מים ראשונים אין פחות מרביעית לכל אחד ואחד וטעמו מדאמרינן בפרק כל הבשר (חולין דף ק"ז) אשיעורא לא קפדינן דתנן מרביעית נוטלין לאחד ואף לשנים ולא היא שאני התם משום דאתו משיורי טהרה ומפרש רבינו דהיינו לומר דמתני' במים שניים דוקא משום דכבר נעשית הטהרה במים הראשונים ומפני כך אין צריך שיעור אלא כדי שימשח היד אבל במים הראשונים אינו בפחות מרביעית לכל אחד ואחד ופי'

זה כתב רבינו עצמו בפירוש המשנה והראב"ד יפרש שיורי טהרה ששנים באו ליטול כאחד ומכ"מ נתבאר שאין שיבוש בדברי רבינו דפירושים מחולקים הם מר מפרש הכי ומר מפרש הכי ולישנא דאתו משיורי טהרה יותר נוח לפירוש רבינו ופירש שם רבינו הנטילה הזאת התירו בפחות מרביעית וכו':

הלכה ט

כלי שהיה בו רביעית מים כשרים וכו'. בפ"ב דזבחים עלה כ"ב אמר ריש לקיש כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור לרביעית אינו משלים למעוטי מאי וכו' אמר רב פפא למעוטי נתן סאה ונטל סאה דתנן מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר וכו' אמר ר"י עד רובו ומפרש רבינו דהיינו לומר דבנתן מים הפסולים לנטילה וחזר ונטל כשיעור שנתן הוא וממעט להו שאינם משלימים ברביעית אף על פי שמשלימים במקוה אבל כשנתן לרביעית מעט מים פסולים ולא חזר ונטל כשרים מפני שלא נתמעט שיעור רביעית של מים כשרים:

הלכה י

כל המים הפסולים לנטילה במים ראשונים וכו':

הלכה יא

וכל אותם הדברים שביארנו שם בנטילת ידים לפת חולין וכו'. יש לתמוה דאיפכא הוה ליה למימר דכל הדברים שצריכים לתרומה צריכים בחולין דהא תרומה עדיפא ואפשר דמשום דבהלכות ברכות שהן קדמו להלכות אלו כתב דיני חולין שייך למימר הכי:

נשלמו הלכות מקואות